

Bölüm 13

VATANDAŞLARIN KAMU YÖNETİMİNE GÜVENİ: AMPİRİK BİR ARAŞTIRMA

Hakan Gökhan GÜNDOĞDU¹

Ahmet AYTEKİN²

1 Anadolu Üniversitesi, <https://orcid.org/0000-0002-0656-4152>, hakangokhangundogdu@anadolu.edu.tr

2 Artvin Çoruh Üniversitesi, <https://orcid.org/0000-0002-1536-7097>, ahmetaytekin@artvin.edu.tr

1. Giriş

Güven duygusu, bireyler arası sosyal ilişkilerde gündelik yaşamın ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır. Ayrıca insanlar, sosyal hayatın getirmiş olduğu sorunların üstesinden gelebilmek için güvene gereksinim duymaktadırlar (Putnam, 2000). Bu bağlamda güven, bireyler arası ve toplumsal ilişkilerde öne çıkan bir unsurdur. Bununla birlikte, bireylerin yaşadıkları ev, çalıştıkları iş ya da seyahat ettikleri yerlerde güvende olma hissiyatı her daim ön plandadır. Öte yandan, aile ve çevre ilişkilerden doğan güven haricinde toplumda diğer kişilere olan güven düzeyinin düşük olması, her çeşit iktisadi işletmelerin ya da örgütlerin kurulması üzerinde olumsuz bir etkiye sahiptir (Fukuyama, 1995).

Güven konusu, sosyal bilimciler tarafından pek çok değişkenle (ekonomi, kültür, siyaset, hizmet kalitesi, verimlilik, sosyal sermaye, halka ilişkiler vb.) karşılaştırılıp incelenen bir çalışma alanı olmuştur. Çok sayıda araştırmacı, kişilerarası ve grup davranışı, yönetsel etkinlik, sosyal veya politik istikrar açısından güven unsurunu irdelemek için güvenin gerekli olduğunu öne sürmüşlerdir (Hosmer, 1995). Güvenin azalması ve artmasındaki temel sebepler, pek çok araştırmacının üzerine odaklandığı meselelerden birisidir. Bu bağlamda, güvenle ilgili çalışma yapan her araştırmacı, kendi alanı ile güven olgusunu ilişkilendirip değerlendirmelerde bulunmuştur.

Devlet, hükümet ya da kamu kurumları ile vatandaşlar arasında sağlıklı bir iletişimin sağlanabilmesi için güven en temel ihtiyaçlardan biridir. Vatandaşların, güven duydukları kamu kurumlarına karşı olumlu kanaat beslemeleri ya da güvensizlik durumunda olumsuz bir izlenim sergilemeleri gayet doğal bir sonuçtur. Öte yandan, kamu yönetimi özü itibarıyla kamu güvenine ihtiyaç duymaktadır. Vatandaşlar, kamu görevlilerinin adil bir şekilde kamu yararına hizmet etmelerini ve kamu kaynaklarını kanuna uygun bir şekilde yönetmelerini talep ederler. Bununla birlikte, adil ve güvenilir bir şekilde kamu hizmetlerinin vatandaşlara sunulması, öngörülebilir bir karar verme sürecinin gerçekleşmesi, piyasaya ve ekonomik büyümeye katkıda bulunmakla birlikte vatandaşların da kamu yönetimine daha fazla güven duymasına yardımcı olmaktadır (Armstrong, 2005). Ayrıca, vatandaşların kamu yönetimine ve kamu kurumlarına güveninin artırılabilmesi için katılım süreci yoluyla kamu yönetiminde etik değerlerin kurumsallaştırılması ve kamu görevlilerinin doğruluk, dürüstlük ve ahlaki değerlere uygun davranmaları elzemdir (Wang ve Wart, 2007). Buna ek olarak, kamu yönetiminde güvenin artmasına yol açan diğer bir sebep vatandaşların beklenti ve gereksinimlerine uygun bir şekilde kamu hizmetlerinin yürütülmesidir. Bu çalışma, Dünya Değerler Araştırması (DDA; World Values Survey) ve Avrupa Değerler Araştırması (ADA; European Values Study) verilerinde yer alan hem kişisel güven sorularını hem de

kurumsal ve politik ilişkileri konu alan kamu yönetimine güven sorularını araştırmaya dâhil etmiştir. Kurumsal ve politik ilişkileri konu alan sorular; kolluk kuvvetlerine güven, basın ve medyaya güven, STK'lara güven, yargıya güven, hükümete güven, siyasal partilere güven, meclise güven, kamu görevlilerine güven ve seçim sistemine güvenle ilişkili sorulara verilen cevapları içermektedir. Bu bağlamda, söz konusu çalışmanın amacı, güven olgusunun açıklamasına bağlı olarak vatandaşlar ve kamu sektörü arasındaki ilişkileri etkileyen nedenlerin analiz edilmesi, 2017-2020 DDA ve ADA verileri ışığında vatandaşların kamu kurumlarına ne ölçüde güvendiklerinin tespit edilmesi ve değerlendirilmesidir. Bununla birlikte, diğer bir amaçta toplum nezdinde Türkiye'de kamu yönetimine güven unsurunun ne düzeyde olduğunun ortaya konulmasıdır.

Bu çalışmada kullanılan söz konusu güncel veriler kapsamında, vatandaş ile kamu yönetimi arasındaki güven ilişkisinin ne ölçüde olduğu ve kamu yönetimine güveni etkileyen faktörlerin neler olduğu incelenmektedir. Güven ve kamu yönetimine güvene ilişkin belirleyiciler ile siyasete ilgi düzeyi³, mutluluk-iyi oluş hali, mali memnuniyet, rekabet, yolsuzluk, emniyet ortamı, dine bağlılık, etik/dürüstlük, cinsiyet, yaş, medeni durum, çocuk sayısı, eğitim, meslek-iş, sosyal sınıf (gelir düzeyi), yaşam bölgesi, post-materyalist indeksi, yaşam doyumu ve çalışma durumu arasındaki ilişki ölçülmüştür. Dolayısıyla, Türkiye'de kamu yönetimine güven açısından söz konusu bağımsız değişkenlerin etkisi analiz edilmiştir.

Güven olgusu ve kamu yönetiminde güvenle ilgili literatür incelendiğinde, araştırmacıların vatandaşların kamu kurumlarına duydukları güvenle ilgili verileri değerlendirdiği görülmüştür. Bununla birlikte, literatürde güven konusuyla ilgili birçok uluslararası kurumun araştırma yaparak veriler ortaya koydukları bilinmektedir. Örneğin, bu kurumların gerçekleştirdiği araştırmalardan DDA, ADA, Avrobarometre (Eurobarometer), Latinbarometre (Latinbarometer), Avrupa Sosyal Araştırması (European Social Survey), Genel Sosyal Araştırma (General Social Survey) ve Gallup Dünya Anketi (Gallup World Poll) öne çıkmaktadır. Bununla birlikte, ulusal ve uluslararası literatürde güven, kişilerarası güven ve kamu kurumlarına güven gibi konularda yapılmış birçok araştırma olmakla birlikte söz konusu bu çalışma, güncel DDA ve ADA verileri üzerinden literatür kapsamında ve nicel yöntem eşliğinde (çok kriterli karar verme ve lojistik regresyon) analiz yaparak değerlendirme de bulunmaktadır. Bu yönüyle, görece sınırlı olan diğer çalışmalarla karşılaştırıldığında, güncel anlamda literatüre doğrudan katkı sağlaması öngörülmektedir. Öte yandan, mikro

3 Akgün çalışmasında, vatandaşların siyasal konulara ilgi düzeyi artınca kamu yönetimine veya hükümete güven duygusunun azaldığını tespit etmiştir (2001: 15).

performans teorisinin⁴ temelinde performans, memnuniyet (mutluluk) ve güven ilişkisi yer almaktadır (Van de Walle vd., 2002). Bu çalışmanın, diğer bir yönü de mikro performans teorisi ışığında DDA ve ADA verilerini “güven” bağımlı değişkeniyle analiz etmektir.

Çalışma, vatandaşların birbirlerine karşı duydukları güvenin (kişisel güven) ve ağırlıklı olarak kamu yönetimiyle ilgili kurumlara duydukları güvenin (kişisel olmayan; kurumsal veya siyasal güven) incelenmesini ve analiz edilmesini içermektedir. Bu kapsamda, öncelikle güven kavramı, olgusu ve önemi ile kamu yönetimine güven (siyasal güven) kavramı üzerinde durulmaktadır. Ardından çalışmanın uygulama kısmında, kişilerarası güven, hükümete güven, kamu kurumlarına ve yönetimine güvenle ilgili güncel dönem DDA ve ADA verileri kullanılarak çok kriterli karar verme ve lojistik regresyon yöntemiyle araştırma ve analiz yapılmıştır. Sonuç kısmında ise analiz sonuçları ve ortaya çıkan bulgular irdelenmekte ve güven kaybı sorununa çözüm getirilmesine yönelik önerilerden bahsedilmektedir. Öte yandan, çalışmada kullanılan lojistik regresyon analizinin uygulanmasında SPSS 25 programından yararlanılmıştır. Bu çalışmanın kamu yönetimine güvene ilişkin güncel dönem verilerinin söz konusu nicel yöntemlerle analiz edilmesi ve sonuçların değerlendirilmesi bağlamında literatüre önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. Güven Kavramına Dair Açıklamalar

Güven kavramı genel anlamda, “bir kişi, grup veya işletmenin ortak bir ilişki içinde bulunduğu diğer bir kişi, grup veya işletmeler hakkında ahlaki açıdan doğru kararlar verebileceği ve etik ilkelere dayalı eylemler geliştirebileceği ile ilgili beklentileri” olarak tanımlanmaktadır (Hosmer, 1995). Bununla birlikte, çalışma ve kapsama alanı bakımından güven kavramının çok yönlü bir şekilde kullanılması, kavramın tanımlanmasını çeşitlendirmiş ve üzerinde tamamen uzlaşılan bir güven kavramı olmamıştır. Bu yüzden, güven kavramı esas itibarıyla somut olmayan, çok düzlemli ve çeşitli sayıda etkenlere bağlı bir özelliğe sahiptir. Öte yandan, olasılığı ve beklentisi yüksek olan sonuçların bile gerçekleşme durumu söz konusudur. Bu bağlamda, güven olgusu kesinlik içermemekle birlikte olasılıklar ve beklentiler üzerinden hareket etmektedir.

Güven, kavramsal açıdan hem bireysel hem de örgütsel düzeyde kurumsal hedeflere ulaşmak için değişikliklere uyum sağlama ve iş birliği konusunda istekliliği ifade etmektedir (Puusa ve Tolvanen, 2006). Diğer taraftan, güvenin tesis edilebilmesi için uzun bir zaman dilimi içinde ve tekrarlanan etkileşimlere bağlı gelişme öngörülmektedir. Bununla birlikte, gü-

4 Mikro Performans teorisi veya hipotezinin temelinde bir taraftan, devletin yürüttüğü kamu hizmetlerinden vatandaşların duydukları memnuniyetin mikro seviyede değerlendirilmesi yer alırken diğer taraftan ise makro seviyede kamu yönetimine güvenin artıp artmadığı ölçülmektedir (Van de Walle vd., 2002).

venin oluşmasında doğru adımların atılması ve buna bağlı yüksek bir tahmin edilebilirliğin ortaya çıkması durumu söz konusudur (Wang ve Wart, 2007).

Whitener (vd., 1998) güveni üç temel açıdan ele almaktadır. İlk olarak, güven; karşı tarafın iyi niyetli hareket edeceğine dair bir beklenti veya inancı yansıtmaktadır. İkinci olarak, karşı tarafın iyi niyetli olacağına dair beklenti veya inanç kontrol edilemez veya zorlanamaz. Diğer bir ifadeyle, güven olgusu; karşı tarafın beklentiyi karşılama riskini içermekte ve bireyin ortaya çıkan duruma karşı savunmasız⁵ olma durumunu konu almaktadır. Son olarak, karşı tarafın eylemlerinin, bireyin sonuçlarını etkilemesi ile birlikte bireyin belli ölçüde karşı tarafa bağlı kalması durumu ortaya çıkmaktadır (Whitener vd., 1998: 513).

Fukuyama (1995)'ya göre güven, toplumların müşterek etik ve ahlaki kaynaklarını, kültürel ve tarihsel değerlerini yansıtmaktadır. Bu kapsamda, güven duygusunun oluşmasında toplumların ahlaki normları, sistemleri, kodları ve kuralları önemlidir. Ayrıca, söz konusu ahlaki değerler aracılığıyla bireyler üzerinde doğruluk ve dürüstlük gibi erdemlerin oluşması beraberinde güven duygusunun ortaya çıkmasına etki etmektedir. Bunun yanında, bireylerin ve toplumların edindikleri güven duygusunun ortaya çıkmasını etkileyen ahlaki normlar ile din anlayışı arasında da doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Bu bağlamda, güven duygusunun toplumsal açıdan yaygınlaşmasına dini ve dünyevi değerler (din ve siyaset) temel oluşturmaktadır (Fukuyama, 1995). Bireylerin güvene ve karşılıklılığa (mütekabiliyete) dayalı etkileşimleri sonucunda, toplumsal açıdan ahlaki ve sorumlu davranış normları gelişmekle birlikte sosyalleşmeye de olumlu yönde etki sağlamaktadır (Putnam, 1993). Öte yandan, güven üzerine öne çıkan çalışmalar; siyaset bilimi ve kamu yönetimi (Ruscio, 1996; Barnes ve Gill, 2000; Newton ve Norris, 2000; Akgün, 2001; Sims, 2001; Christensen ve Lægreid, 2003; 2005), sosyal sermaye (Fukuyama⁶, 1995; Putnam, 2000), sosyoloji (Lewis ve Weigert, 1985; Giddens, 1990), ekonomi (Williamson, 1993; Hardin, 2002), stratejik yönetim (Barney ve Hansen, 1994), pazarlama (Morgan ve Hunt, 1994) ve örgütsel davranış (Cropanzano ve Mitchell, 2005) gibi birçok farklı alanda yapılmıştır.

Ekonomik yaklaşım temelinde güven konusu ile ilgili yapılan çalışmalarda (Williamson, 1993; Hardin, 2002) güven ya da güvenmeme duy-

5 Güven duymanın bir sonucu olarak savunmasız olma durumu, Hosmer (1995) tarafından da vurgulanmıştır. Ona göre, diğer bireylerin algı ve beklentileri bireyler üzerinde bağımlılık ve savunmasızlık durumu oluşmaktadır (Hosmer, 1995: 390). Dolayısıyla, güven ilişkisinde; bireyin beklentisini karşı tarafın karşılayacağına dair bir varsayım söz konusudur (Putnam, 1993: 171). Ayrıca, güven unsurunun oluşmasında Costa'da, risk ve karşılıklı bağımlılığa vurgu yapmıştır (2003: 108).

6 Fukuyama (1995)'ya göre güven düzeyi yüksek olan toplumlar, sosyal sermaye bakımından da gelişmiş toplumdur. Bununla birlikte, sosyal sermaye toplumdaki güven aracılığıyla arttığından dolayı sosyal sermaye ve güven arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Putnam (2000)'da benzer bir bakış açısıyla, sosyal sermaye bakımından kötü durumda olan toplumların güven düzeylerinin düşük olduğundan söz etmektedir.

gusunun arka planında kişisel çıkar ve refah isteği yer almaktadır. Bu bağlamda, ekonomi mantığı içinde yer alan maliyet ve fayda gibi dinamiklerin hesaplanması ile güven arasında bir ilişki söz konusudur. Bununla birlikte, güven duygusunun temelinde güvenilenin taahhütlerinin değerlendirilmesi olduğu için bilişsel ve davranışsal bir karar verme durumu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, ekonomi de riskin azalmasında güvene ihtiyaç vardır (Hardin, 2002). Öte yandan, Ruscio (1996) ekonomik yaklaşımda yer alan kişisel çıkar anlayışı (bireyin faydasını maksimize etme çabası) üzerinden güveni açıklamak yerine etik temelli bir yaklaşım ile güveni açıklamanın daha doğru olduğu ifade etmektedir.

Hardin (2002)'e göre, güven olgusu ve ilişkisi içinde güvenilirlik, güven kavramından daha fazla önemlidir. Diğer bir ifadeyle, etik açıdan güvenmek yerine karşı tarafın güvenilir davranması ilişkilerin ve ağların gelişimine daha fazla katkı sağlamaktadır. Güvenirliğin özünde ise güvenen tarafın çıkarlarına zarar vermemek ve bu tarz eylemlere yönelik bir algının ortaya çıkmaması gereklidir. Dolayısıyla, güvenin oluşmasında güvenilenin eylemlerinin güvenen tarafın lehine gerçekleşeceğine yönelik bir öngörü söz konusudur.

Güven konusundaki çalışmalarda güven türleriyle ilgili ayrım, kişisel ve kişisel olmayan güven olarak yapılmıştır (Doney ve Cannon, 1997; Bachmann, 2003). Bachmann'a göre kişisel güven esas itibariyle gündelik yaşamda kişiler arasında cereyan eden ilişkiler sonucu ortaya çıkmaktadır (Bachmann, 2003). Diğer bir ifadeyle, kişilerarası ilişkiye dayalı güven, birbirleriyle iyi bir tanışıklık ilişkisi içinde bulunanlar arasında gerçekleşmektedir. Bu bağlamda, kişinin aile ve yakın çevresine duyduğu güven, onun kişisel güven düzeyini ortaya çıkarmaktadır. Bunun yanında, kişilere duyulan güven ile kurumlara/sistemlere duyulan güven arasında da belli bir düzeyde ilişki bulunmaktadır (Giddens, 1990). Kişisel olmayan güven ise özellikle örgütsel (kurumsal) ilişkileri konu alan kuruma dayalı güvendir. Bu güven türünde, yasal düzenlemeler, resmi ve toplumsal yapılar bulunmakta ve güvenin temel kaynağı olarak kurumlara duyulan güven esas alınmaktadır (Bachmann, 2003: 65). Güven türleriyle ilgili bir diğer ayrımda, Newton (2001) tarafından yapılmıştır. Newton, güveni sosyal ve siyasal güven olarak ikiye ayırmıştır. Sosyal güven, başkalarının birinci elden deneyimlerine dayanan kişilerarası güvendir ve toplumsal yaşam için vazgeçilmezdir. Siyasal güven ise bireylerin siyasal sisteme, siyasilere, kamu çalışanlarına ve yöneticilerine olan tutumlarına dayanan kurumsal güvendir. Ayrıca, siyasal güven dolaylı olarak, uzaktan ve medya aracılığıyla öğrenilen güven türüdür (Newton, 2001: 202-205). Bununla birlikte, her iki güven türü de birbiri ile etkileşim içindedir. Bu kapsamda, Inglehart (1999)'ın dikkat çektiği gibi sosyal güven düzeyi ile demokrasinin gelişmesi açısından siyasal güven arasında pozitif bir ilişki vardır. Dolayısıyla, siyasal güven düzeyinin belirlenmesinde siyasi kurumların politika çıktıla-

rı, performansları veya kurumsal kapasiteleri belirgin bir rol oynamaktadır.

Literatürde Putnam (1993) ve Uslaner (1999), kişisel ve kişilerarası güven duygusu yüksek düzeyde olan vatandaşların, siyasal katılma oranlarının daha yüksek düzeyde olacağını tespit etmişlerdir. Diğer bir ifadeyle, kişilerarası güven ile gelişmiş bir sivil toplumun varlığı, siyasal açıdan güven duygusunun artmasına sebep olmaktadır (Putnam, 1993). Ayrıca, siyasal katılma mekanizmalarına vatandaşların daha yüksek düzeyde katılmaları, beraberinde yönetiminde şeffaflık ve hesap verebilirliğin gelişmesine ön ayak olabilmektedir. Bununla birlikte, Uslaner (1999) güveni, yakın kişilere güven ve genel güven olarak iki farklı kategoride ele almaktadır. Yazara göre, yakın/benzer kişilere güven; daha çok dünya görüşü itibarıyla birbirlerine yakın/benzer olan kişilerin kendi aralarında oluşturdukları özelleştirilmiş güven ilişkisidir. Söz konusu güven ilişkisi toplumsal ilişkileri geliştirmemekle birlikte daha çok demokratik olmayan otoriter ve totaliter rejimlerin bir ürünü olarak görülmektedir. Genel güven ise bireyin tanımadığı birine güven duymasıdır. Genel güven, toplumsal ilişkilerin gelişmesine katkı sağladığından ve daha fazla risk gerektirdiğinden dolayı sosyal sermayenin gelişmesine daha fazla katkı sağlamaktadır (Uslaner, 1999). Son olarak, yine Uslaner (2003) güven kavramını üç farklı boyutta ele almıştır. Uslaner (2003)'e göre güven; stratejik/kısmi (kişilerarası güven) güven, ahlaki/genelleştirilmiş güven ve kurumlara duyulan güven (devlete/kamu kurumlarına güven, siyasal güven) olmak üzere üç sınıfa ayrılmıştır. Stratejik güven, tanıdık kişilere ve çevreye olan güvendir. Dolayısıyla, tanıdık olan iki kişinin iş birliği içinde ve karşılıklı olarak birbirlerine inanmaları veya güvenmeleri stratejik ve makul bir durumdur. Bu bağlamda, stratejik güven esas olarak, toplumsal hayatın doğasında var olan riski en aza indirmenin yollarını aramaktadır. Ahlaki/genelleştirilmiş güven temel olarak belirli insanlara olan inançtan ziyade "genelleştirilmiş ötekine" olan inançtır. Diğer bir ifadeyle, karşı tarafın insanlara ait ortak değer yargılarını bilmesi ve benimsemesi ön koşulu söz konusudur. Ahlaki güven, ortak değerlerden kaynaklanarak tanıdık olmayan kişilerin güven oluşturacaklarına dair bir beklentidir. Kurumlara duyulan güven ise kişilerin ve toplumun devlete, kamu kurumlarına ve siyasete olan güvenini konu almaktadır (Uslaner, 2003).

Güven düzeyini etkileyen faktörlerden bazıları; siyasi kültür, demografik özellikler (yaş, eğitim ve meslek gibi) ve politik-kültürel değişkenlerdir (Christensen ve Læg Reid, 2005). Diğer bir görüşe göre, güven düzeyi iki farklı yaklaşım açısından ele alınmaktadır. İlk yaklaşım, bireysel teorileri (individual theories) referans almaktadır. Buna göre, bireyin yaş, cinsiyet, eğitim, gelir ve sosyal sınıf gibi kişisel ve demografik özellikleri güven düzeyine etki etmektedir. İkinci yaklaşım ise sosyal teorilere (social theories) dayanmaktadır. Buna göre, hiyerarşik bir yaklaşım ile bireylerden ziyade sosyal sistemler, toplumlar ve merkezi kurumlar güven düzeyini

etkilemektedir. Bu bağlamda, bireyler güvene dayalı kültürün oluşmasına, tutum ve davranışların gelişmesine teşvik eden sosyal ve politik kurumlara katılabilir veya katkı sağlayabilirler (Delhey ve Newton, 2003).

Kişilerarası güven düzeyinin yüksek olduğu ülkelerde genel itibariyle, devletin kurumsal yapısı daha kapsayıcı ve demokratiktir. Ayrıca, bu ülkelerde vergiden kaçınma eğilimi daha düşük düzeyde olduğundan, vergi gelirleri diğer ülkelere nispeten daha yüksek düzeyde seyretmektedir. Bu bağlamda, kişilerarası güven düzeyinin yüksek olduğu toplumlarda yolsuzluk algısı da daha düşük düzeydedir. Sonuç olarak, bu ülkelerde vatandaşların genel refah düzeyini arttırmaya yönelik kamu harcamaları daha fazla ön planda olmaktadır (Rothstein ve Stolle, 2008). Diğer bir ifadeyle, söz konusu ülkelerde yer alan vatandaşlarda, vergiden kaçınma eğilimi ve yolsuzluk algısı düşük düzeyde olacağından kayıt dışı ekonomi sorunu baş göstermeyecektir.

Güven düzeyinin yüksek olduğu toplumlarda vatandaşlar, gündelik işlerdeki düzenlemelerde bürokratik karmaşıklara daha az maruz kalırlar. Dolayısıyla, bürokratik işlem maliyetlerinin azalması durumu söz konusu olmaktadır. Öte yandan, güven eksiliğinden ötürü güven düzeyinin düşük olduğu toplumlarda vatandaşlar, gündelik işlerdeki düzenlemelerde aşırı bürokrasinin yol açtığı karmaşıklara daha fazla maruz kalırlar. Bununla birlikte, aşırı bürokrasinden dolayı verimlilik azalmakta ve vatandaşların işlem maliyetleri ve zaman israfları artmaktadır. Dolayısıyla, birbirine güven duymayan bir toplumda vatandaşlar, resmi kurallara ve prosedürlere daha fazla gereksinim duymaktadır (Fukuyama, 1995).

Putnam gerçekleştirdiği iki çalışmada (1993; 2000)⁷, ülkelerin iktisadi ve politik açıdan performanslarıyla kişilerin sivil etkinlikleri arasındaki ilişkiyi irdelemiştir. Putnam'a göre ülkelerin veya bölgelerin ekonomik, siyasal ve toplumsal anlamda kalkınabilmesinin arka planında sosyal sermayenin dolayısıyla refahın gelişmiş olması yatmaktadır. Gelişmiş bir sosyal sermaye birikiminin ortaya çıkmasında, toplum üzerindeki sosyal normlar,

7 Putnam, 1993 yılındaki "*Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*" adlı çalışmasında, Güney İtalya ile Kuzey İtalya'yı sivil bağlılık (sosyal bağlar ve aile bağları), güven, erdem ve iş birliği kıstaslarına göre karşılaştırmıştır. Netice olarak, sosyal sermaye ve kalkınmanın Güney İtalya'ya göre Kuzey İtalya bölgesindeki kentlerde ileri düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonucun meydana gelmesinde; kişilerarası güven, iş birliği alışkanlıkları, sivil katılım ve ağların etkili olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla, toplumsal refahın gelişmesi için güvene dayalı iş birliğinin önemli bir rolü bulunmaktadır (Putnam, 1993). Bununla birlikte, Putnam sosyal sermaye ve güven ilişkisi üzerine olan bir diğer önemli çalışmasını (*Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*) ise 2000 yılında yayınlamıştır. Putnam söz konusu çalışmasında, Amerikan vatandaşlarının son zamanlarda giderek daha fazla yalnızlaştığını ve bireyselleştigiğine vurgu yapmaktadır. Söz konusu durumun ortaya çıkmasında, Amerika'daki toplumsal ilişkilerde bireylerin yalnız başlarına bowling oynamalarını örnek olarak göstermektedir. Bu bağlamda, yalnızlık ve bireysellik toplum hayatında birbirine güvenmeyen ve birbirini tanımayan kişilerin artmasına sebep olmuştur. Dolayısıyla, sosyal sermayenin olumsuz etkilenmesi durumu ortaya çıkmıştır (Putnam, 2000).

toplumsal katılım ve iş birliği ağları ile birlikte güven olgusunun ve sivil toplum örgütlerinin önemli bir yeri bulunmaktadır. Ayrıca, toplumsal ilişkilerde ve davranış normlarında vatandaşların bireysellik ve bencillik yerine karşılıklı güvene dayalı iş birliği göstermeleri elzemdir (Putnam, 1993; 2000).

Sosyal sermayenin üretilmesinde iyi performans gösteren demokratik kurumların etkisi bulunmaktadır (Putnam, 1993). Öte yandan, demokratik kurumlar ve sosyal sermaye arasındaki ilişkide tutumlarla ilgili üç temel sorun bulunmaktadır. Birincisi, tutumlar gerçek kurumsal özelliklerle bağlantılı değildir. Diğer bir ifadeyle, kurumsal özelliklerde neyin güven olgusunu oluşturabileceği net olarak bilinmemektedir. İkincisi, kurumsal güven biçimleri temelinde sadece hükümete güven kıstasının ele alınması sağlıklı sonuçlar vermemektedir. Son olarak, kurumsal performansın hem genel olarak güven hem de hükümete güven bakımından ilişkisi belirsizdir (Rothstein ve Stolle, 2008: 443-444).

Tüm bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere genel itibariyle güven, bir kişinin davranışı veya durumu hakkında çoğunlukla iyimser beklenti (optimistic expectation) içinde olma halini ifade etmektedir. Ayrıca, güvenin amacı genellikle iş birliğini ve ortak fayda potansiyelini artırma veya kolaylaştırma çabası olarak görülmektedir (Hosmer, 1995). Bu bölümde, güven düzeyini etkileyen faktörler, güven olgusu ve türleri hakkında bilgi verildiğinden kamu yönetiminde güvenin ne olduğu ve siyasal güveni etkileyen unsurlar hakkında açıklamalarda bulunmakta fayda vardır.

3. Kamu Yönetimine Güven (Siyasal Güven)

Güven olgusunun bir başka önemli yönü de vatandaşların devlete ya da kamu yönetimine olan güvenidir. Vatandaşların kamu kurumlarına olan güvenin artması veya azalması, günümüzde siyasetin ve kamu yönetiminin ilgi alanına giren önemli konulardan birisidir. Genellikle vatandaşların devlete veya kamu yönetimine güven duyması, hükümetin varlığını ve devamlılığını sürdürmesi açısından önemli bir kriterdir. Bu bağlamda, kamu yönetimine güven düzeyinin yüksek olması, demokratik siyasal sistemlerde meşruiyetin bir göstergesidir.

Literatürde, “kurumlara güven (kurumsal güven)” kavramı yerine “siyasal güven” ve “hükümete güven” gibi kavramlar kullanılmaktadır (Akgün, 2001). Siyasal güvenle ilgili önemli çalışmaları olan Almond ve Verba (1963)’ya göre güven, “bir bütün olarak sisteme yönelik genelleşmiş tutumlar”dır (Almond ve Verba, 1963). Easton (1965) ise siyasal güveni, “siyasal otoritelere ya da rejime yönelik yaygın destek” olarak tanımlamaktadır (Easton, 1965). Bu çalışmada kamu kurumlarına güven, siyasal güven, devlete ve hükümete güven kavramlarının tümü, kamu yönetimine güveni ifade etmektedir. Öte yandan, siyasal güvenin temelinde, siya-

sal kurumlara ve paydaşlara duyulan güven yatmaktadır. Ayrıca siyasal güven, demokratik ve istikrarlı bir siyasal sistemin önemli unsurlarından biridir (Newton, 2001). Bu bağlamda, kamu yönetimine güven ya da siyasal güven, genel olarak vatandaşların kamu kurumlarına, siyasal sisteme, kamu politikalarına ve hizmetlerine karşı olumlu ya da olumsuz tutumu ve beklentisi olarak tanımlanabilir.

Vatandaşların siyasal sisteme güven duymalarının arka planında Easton (1965)'in süreç ve çıktı odaklı güven veya destek anlayışı bulunmaktadır. Örneğin politika oluşturma (ya da karar verme) süreci; sorunlar, çözümler, kurallar ve paydaşların (tarafların-aktörlerin) katılımı gibi süreç temelli kendine özgü bir güven ortamından beslenmektedir. Vatandaş, bu sürecin işleyişini olumlu bulup siyasal sisteme, kamu yönetimine ya da hükümete güven duyabilir. Bununla birlikte, çıktı odaklı güven veya destek anlayışında ise yürütülen kamu hizmetinin vatandaşın veya belli grupların çıkarlarını karşılayıp karşılamadığına bakılmaktadır. Örneğin, Yeni Kamu Yönetimi ile ilgili reformların yürürlüğe girip girmemesi durumu çıktı ve dolayısıyla güvenle ilişkilidir. Bununla birlikte, süreç odaklılık “işleri doğru bir şekilde gerçekleştirmek” iken çıktı odaklılık ise “doğru şeyleri yapmak” ile ilgilidir (Christensen ve Lægheid, 2003: 12-13).

Genel itibarıyla, vatandaşlar seçmen olarak oy verdikleri ve iktidarda olan siyasi partilerin işleyişine ve politikalarına daha fazla güvenme eğilimindedirler (Akgün, 2001). Devlete/hükümete güven ise vatandaşların tercihleri ile hükümetin/yönetimin işleyişi arasındaki uyumu ve koordinasyonu ifade etmektedir (Bouckaert ve Van de Walle, 2003). Diğer bir ifadeyle, hükümete güven vatandaşlar nezdinde, siyasetçiler ve kamu personelinin etik ve dürüstlük ilkeleri çerçevesinde davranmaya yönelik güven düzeylerini açıklamaktadır (Barnes ve Gill, 2000).

Bir ülkede güven kaybının gerçekleşmesinin altında yatan temel sebep, rasyonel bir bakış açısıyla hem kamu yöneticilerinin hem de vatandaşların kendi çıkarlarını maksimize etmek istemeleridir. Öte yandan, toplumda güvenin yeniden tesis edilmesinde, kişisel çıkarlar yerine kültürel ve toplumsal değerlere bağlı normatif bir bakış açısına sahip olunması, değerler ve normlara uygun davranışların sergilenmesi önemlidir (Ruscio, 1996). Bu kapsamda literatürde, yolsuzluk algısı ile güven arasında negatif ilişkinin olduğuyla ilgili tespitler bulunmaktadır. Güven duygusunun yüksek olduğu toplumlarda yolsuzluk algısı azalmaktadır (Uslaner, 2008). Ayrıca, güven düzeyi düşük olan toplumlarda kamu yöneticilerinin yolsuzluklara karşıma beklentisi daha üst düzeyde seyredebilmektedir.

Kamu kurumlarının vatandaşlarla olan ilişkisi ve vatandaşların demografik (kişisel) özellikleri güven duygusunun kazanılmasına etki etmektedir (Christensen ve Lægheid, 2005). Kamu kurumlarına duyulan güvenin azalmasında hukuka uygunluk, adalet ve yolsuzluk sorunları önemli rol

oynamaktadır (Akgün, 2001). Bu yüzden, kamu görevlilerinin dürüstlük ve etik değerlerine riayet etmemesi (kamu sektöründe kayırmacılık, rüşvet ve yolsuzluk gibi olumsuz durumların artması) beraberinde kamu da etik değerlerin itibar kaybetmesi, yozlaşma ve liyakatsızlığe yol açmaktadır. Ortaya çıkan bu durum, toplum nezdinde kamu yönetimine olan güvenin zedelenmesine sebep olmaktadır. Öte yandan, hükümete olan güven düzeyinin belirlenmesinde, vatandaşlar farklı önceliklere sahip olabileceği için tek bir kritere bağlı indirgemeci bir yaklaşımdan söz etmek doğru değildir. Bu bağlamda, kimi vatandaşlar kamu hizmetlerinin ne ölçüde uygulandığına önem verirken, diğer vatandaşlar ise kamu görevlilerinin dürüstlük ve etik kurallarına ne ölçüde riayet ettiğine daha fazla önem verebilmektedir (Bouckaert ve Van de Walle, 2003).

Güven olgusu, demokratik kurumların oluşturulmasında başlı başına bir zorunluluk teşkil etmese de istikrar ve meşruiyetin sağlanmasında gereklidir. Bu bağlamda, demokratik kamu kurumlarının tesis edilmesinde, kamu yönetiminde güvenin rolü büyüktür (Inglehart, 1999). Bununla birlikte, kişilerarası güven düzeyinin düşük olduğu toplumlarda kırtasiyeciliğe (aşırı bürokrasiye) bağlı olarak kamu kurumlarındaki işleyişlerde etkinlik sekteye uğramaktadır (Fukuyama, 1995). Öte yandan literatürde, güven ile iyi yönetim göstergeleri karşılaştırılmış ve birbirine benzer özellikler bulunsa da esas itibarıyla birbirinden farklı oldukları ifade edilmiştir. Bu kapsamda, güven göstergelerinin temelinde vatandaşların algıları bulunurken iyi yönetim göstergeleri ise daha objektif ölçüm kriterlerine dayanmaktadır (Bouckaert ve Van de Walle, 2003). Bununla birlikte, başka çalışmalarda ise kamu yönetimine güven olgusu, etkili performans anlayışının ön planda olduğu Yeni Kamu Yönetimi ve Yeni Kamu Hizmeti gibi yeni yönetim yaklaşımlarıyla benzer özelliklere sahip olarak kabul edilmiştir (Yang ve Holzer, 2006; OECD, 2017).

Güven araştırmalarının çoğunda hükümete güven düzeyinin yüksek olması, hükümetin güçlü bir şekilde varlık göstermesinin ön koşulu olarak kabul edilmektedir. Öte yandan, Anglosakson menşeli bir araştırmada ise düşük güven genellikle sağlıklı bir demokratik tutumun ifadesi olarak görülmektedir. Diğer bir deyişle, yüksek düzeyde hükümete güven beraberinde baskıcı ve otoriter bir hükümetin oluşmasına zemin hazırlayabilmektedir. Dolayısıyla, vatandaşların güven tutumlarında her zaman belirli bir kültürel veya politik önyargı olduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, hükümete güveni etkileyen faktörler, her ülkenin siyasi kültürü için mutlaka aynı olmayabilir veya zaman içinde farklılık gösterebilir (Bouckaert ve Van de Walle, 2003).

Literatürde, vatandaşlar veya kamuoyu nezdinde güven kaybının gerçekleşmesinin nedenleri ve çözüm yolları teorik yaklaşımlar çerçevesinde açıklanmaktadır. Örneğin, yönetim teorileri (management theories) açısın-

dan hükümetin/yönetimin kamu hizmeti bakımından başarısız bir performans sergilemesi, hükümete güvenin azalmasının temel sebebidir. Bu bağlamda, güven kaybının önlenmesi için yönetim teorileri, hizmet kalitesinin iyileştirilmesine vurgu yapmaktadır. Kamu yönetimi yaklaşımında ise güven kaybının temelinde vatandaşların artan taleplerinin kamu kurumları ve yönetim tarafından karşılanamaması durumu söz konusudur. Diğer bir ifadeyle, kamu yönetimi yaklaşımında hükümet, performans ve güven ilişkisi bakımından vatandaşların taleplerini karşılamada yetersiz kalmaktadır. Bu bağlamda, hükümet tarafından vatandaşların yoğun taleplerini değiştirmeye çalışmak bir çözüm yolu olarak sunulmaktadır. Sosyolojik yaklaşımda ise güven kaybının temelinde toplumsal rahatsızlıklar (sorunlar) bulunmaktadır. Sosyolojik yaklaşımda hükümete olan güveni yeniden kurabilmek için hükümeti değiştirmek bir çözüm yolu değildir. Onun yerine güven kaybının yeniden kazanılmasında; sosyal sermaye, normlar ve kimlik gibi toplumsal sorunların çözülmesine yönelik adımların atılması önem arz etmektedir. Son olarak, ekonomi temelli yaklaşıma göre güven kaybının temelinde asil-vekil sorunu/çatışması⁸ (principal-agent problem) yer almaktadır. Bu bağlamda, güvenin varlığına veya yokluğuna göre vatandaşlar arasında iş birliği veya kutuplaşma ortaya çıkacaktır. Bu kapsamda, ekonomik yaklaşıma göre güvenin tesis edilmesinde vatandaşların katılımı çözüm olarak sunulmaktadır (Bouckaert ve Van de Walle, 2003).

Bazı araştırmacılar, hükümete güven düzeyinin azalması ile hükümet performansının artması arasında anlamlı bir ilişki olmadığını vurgulamışlardır. Onun yerine, kamu kurumlarında veya yöneticilerinde algılanan performansın (kaliteli hizmet sunumu) ve vatandaşların yönetime katılma mekanizmalarının artması gibi etkenler kamu yönetiminde güven düzeyinin ve meşruiyetin artmasına sebep olmaktadır (Barnes ve Gill, 2000). Ayrıca, gerçek veya algılanan hükümet performansı dışındaki diğer önemli faktörlerde vatandaşların güven düzeylerini etkilemektedir (Sims, 2001). Öte yandan, ABD’de ve Yeni Zelanda’da yapılan kimi saha araştırmaları ise güven ile performans kriterleri arasında doğrudan bir ilişki olmadığını tespit etmişlerdir (Barnes ve Gill, 2000). Tüm bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere, güven olgusunu performans, kültür, din ve ekonomi gibi değişkenler ile kesin bir şekilde ilişkilendirmek doğru değildir. Bu bağlamda, toplumda kişilerarası ve kurumlara (kurumsal) güven duygusunun artmasında belirli bir neden ve sonuç ilişkisi bulunmamaktadır. Onun yerine, güven ilişkisinde çok yönlü kriterlere bağlı karmaşık bir denklemden söz edilebilir. Sonuç olarak, vatandaşların algı, tutum ve davranışlarında yer alan değişimlerin sürdürülebilir, aynı ve benzer kategorilerde olmaması

8 Asil-vekil sorununun temelinde; vekil olanın, asille ilgili menfaatleri gözetmeyerek kendi menfaatlerini öncelemek istemesi durumu söz konusudur. Sorun esas itibarıyla, vekilin yaptığı işlemlerle ilgili asilin herhangi bir denetim ve kontrol durumunun olmadığı koşullarda ortaya çıkabilmektedir. Buna bağlı olarak, bu sorunun kökeninde, asil ile vekil arasında yaşanan çıkar çatışması yer almaktadır (Sharma, 1997).

durumu söz konusudur. Dolayısıyla, vatandaşların algı ve tutumlarındaki değişimler güven düzeyinin de değişmesine yol açmaktadır. Bu yüzden, mevcut perspektifteki zaman ve koşullara göre güven ve kamu yönetimine güven değişiklik gösterebilmektedir.

Kamu yönetiminde güven kavramını genel olarak değerlendirmek gerekirse, güven olgusu tek bir ölçüte dayanmamaktadır. Güven, genel itibariyle siyasal sistemin meşruiyet sağlayıcı bir fonksiyonu olmakla birlikte (Ruscio, 1996: 462; Akgün, 2001: 2-3), hükümetlerin kamu politikası oluşturmasında ve uygulamasında önemli bir işleve de sahiptir. Dolayısıyla, devlete, hükümete, kamu kurumlarına ya da genel itibariyle kamu yönetimine güvenin azalması veya artması meşruiyetin sağlanması ya da sağlanmamasını doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda güven, meşru demokratik hükümetin önemli bir kaynağıdır (Christensen ve Lægreid, 2005). Sonuç olarak, bir ülke ve toplumun gelişmesinde güven ve kamu yönetimine güvenin etkili olduğu ortaya çıkmaktadır.

4. Araştırmanın Yöntemi

Değerler araştırmasının temelinde, 1970 yılında Avrupa Komisyonu tarafından “Eurobarometer” projesi gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda, söz konusu proje ile topluluğa üye ülkelerde siyasal, sosyal ve ekonomik konular başta olmak üzere çeşitli konularda algı, tutum ve davranışların ölçülmesi amaçlanmıştır. İlerleyen dönemde DDA ve ADA, bu temel üzerine tasarlanmıştır. DDA, dünya genelinde insani değerleri, inançları, normları, siyasi tutumları, fikirleri ve ulusal kültürün diğer unsurlarını karşılaştırmalı olarak inceleyen ve analiz eden uluslararası bir akademik projedir. Michigan Üniversitesi profesörlerinden Ronald Inglehart başta olmak üzere çeşitli kesimden akademisyenlerin çabaları ile ilk DDA, 1981 yılında uygulanmaya başlanmıştır. Türkiye ise ilk kez 1990 yılında ikinci dalga araştırmalara dâhil edilmiştir (Esmer, 1999). Öte yandan, ADA temel insani değerleri konu alan, geniş ölçekli ve uluslararası bir anket araştırma programıdır. Avrupa’daki vatandaşların fikirlerine, inançlarına, tercihlerine, tutumlarına, değerlerine ve görüşlerine ilişkin verilerin oluşmasını sağlayan bir araştırma projesidir. Bu bağlamda, ADA ilk defa 1981 yılında Avrupa üye devletlerinde yaşayan vatandaşlarla standart anketler kullanılarak gerçekleştirilmiştir (European Values Study, 2020).

Dünya ve Avrupa değerler araştırmasının temel metodolojik yaklaşımı, vatandaşların algı, tutum ve değerlerini tespit edebilmek için anket yönteminin kullanılmasıdır. Diğer bir ifadeyle, bu araştırmalar toplumların değerlerini, inançlarını ve tutumlarını karşılaştırmalı bir şekilde ölçmeye yarayan veriler sunmaktadır. Bu kapsamda, araştırma verileri yüz yüze mülakat yapılarak toplanmıştır. Araştırma evreni olarak, araştırmaya konu olan her ülkede, hane halkında yaşayan 18 yaş ve üzerinde olan kişiler seçilmiştir (World Values Survey, 2020).

DDA ve ADA kapsamında yapılan anket çalışmaları ve ortaya çıkan veri setleri, “dalgalar” adı verilen dönemler halinde gruplandırılmaktadır. DDA’nın 7. dalga araştırma veri setinin örnekleminde ise güncel itibariyle toplam 48 ülke bulunmaktadır. Ayrıca, DDA anketinde rassal örneklemeden yararlanılmıştır. Bununla birlikte, DDA 1. dalga araştırması 1981-1984, 2. dalga araştırması 1989-1993, 3. dalga araştırması 1994-1998, 4. dalga araştırması 1999-2004, 5. dalga araştırması 2005-2009, 6. dalga araştırması 2010-2014 yıllarını kapsamakta ve son olarak 7. dalga araştırması ise 2017-2021 yılları arasında yapılacaktır. Söz konusu 2017-2020 güncel anket verileri, DDA’nın web sitesinden kullanıma açık ve ücretsiz olarak temin edilmiştir (World Values Survey, 2020). Bununla birlikte, DDA ve ADA içerikleri itibariyle birbirleriyle iş birliği içinde yürütülen anketleri içermektedir. Her iki ankette de katılımcıların değer yargılarının, inançlarının, siyasal, toplumsal ve ekonomik tutumlarının (güven, kişilerarası güven, kamu yönetimine/devlete güven ile ilgili düşünceler vb.) değerlendirilmesiyle ilgili birtakım sorular bulunmaktadır. Öte yandan, ADA’nın örnekleminde toplamda 34 Avrupa ülkesi mevcut olmakla birlikte Türkiye yer almamaktadır. ADA 1. dalga araştırması 1981-1984, 2. dalga araştırması 1990-1993, 3. dalga araştırması 1999-2001, 4. dalga araştırması 2008-2010, 5. dalga araştırması 2017-2020 yıllarını kapsamaktadır (European Values Study, 2020). Bu çalışma ise DDA ve ADA’ya ait veri setlerinin birleştirilmesinden elde edilmiştir. Bu kapsamda, en güncel DDA’nın 7. dalgasının (2017-2020) ve ADA’nın 5. dalgasının (2017-2020) birleştirilmiş verileri kullanılmıştır. Türkiye’ye ait güncel veriler, DDA’nın 2018 yılında Türkiye’de gerçekleştirdiği anket sonuçlarına dayanmaktadır. 2018 Türkiye değerler araştırması, 18 yaş ve üzeri nüfusta olan toplam 2.415 kişilik örnekleme dayanarak yüz yüze görüşme (mülakat) yoluyla gerçekleştirilmiştir (World Values Survey, 2020).

DDA anketinde yer alan güvenle ilgili soruların tek boyutlu olarak hazırlanması (genel itibariyle iki cevaplı sorular olması; güven çapı, etnik yapı ve yabancılarla ilişkiler gibi değişkenlerin hesaba katılmaması gibi sorunlar) ve tek soru ile güven düzeyinin ortaya çıkacağına öngörülmesi, eleştirilmiştir (Fukuyama, 1995). Öte yandan, güvenle ilgili yapılan bazı anket çalışmaları, güven olgusunu hem kişilerarası hem de kurumsal boyutta ölçmek için kullanılmıştır (Hardin, 2002). Bu çalışmada ise 77 ülkeyi kapsayan örneklem için güven verileri, DDA ve ADA’dan temin edilmiş olup çalışmanın zaman aralığı 2017-2020 yıllarıdır. Çalışmada, bağımlı değişken olarak kamu yönetimine güvenle ilgili DDA soruları kullanılmıştır.

DDA anketi içerik olarak çeşitli kategorilere ayrılmıştır. Anket içeriğinde genel itibariyle; aile, iş, yaşam, refah, toplum, din, etik, ulusal kimlik ve politika gibi birçok farklı konu bulunmaktadır. Bununla birlikte, tüm anketler katılımcıların ana dillerine çevrilmiştir. Ayrıca, DDA 7. dalga

anketi temel olarak; sosyal değerler ve tutumlar, toplumsal refah, sosyal sermaye, güven ve örgütsel üyelik, ekonomik değerler, yolsuzluk algısı, göç, post materyalist indekse dair sorular, bilim ve teknoloji, dini değerler, güvenlik, etik değerler ve normlar, siyasi ilgi ve siyasi katılım, siyasi kültür ve siyasi rejimler ve son olarak demografik özelliklere dair on dört temayı kapsamaktadır.

Bu çalışmanın kısıtlılığı, DDA ve ADA'nın güvenle ilişkili verilerinin kullanılması nedeniyle, gerçek anlamda ülkelerin kendi koşullarına özgü durumların göz ardı edilebilme durumudur. Buna bağlı olarak söz konusu anketlerin, toplum nezdinde bağımsız ve çok düzlemli açıdan kamu performans ve güven ölçümlerini tek taraflı ele alması da sorunlara yol açmaktadır. Bununla birlikte, kamu yönetimine güvenle ilgili çalışmaların temel zorluklarından birisi, vatandaşlar ve kamuoyunun kamu otoritesine ve kurumlarına yönelik algılarının değişiklik göstermesi, yani bu konuda yaşanan bilişsel karmaşadır (Christensen ve Lægreid, 2003). Bu kapsamda, güvenle ilgili belirli kalıp soruların ve verilen cevapların tam anlamıyla güvene ilişkin kesin değerlendirmelerde bulunulmasına imkân verip vermediği tartışılabilir. Diğer bir ifadeyle güven olgusu ve kamu kurumlarına güvenin tek boyutlu olarak ele alınması zordur. Bu yüzden, söz konusu kısıtlılık dâhilinde bu çalışmanın değerlendirilmesinde fayda vardır.

Bu çalışmada, DDA 7. dalga ve ADA 5. dalga kapsamında 77 farklı ülkede gerçekleştirilen anket verilerinden yararlanarak ülkelerin, kamu yönetimine güven bağlamında sıralanması ve Türkiye özelinde kamu yönetimine güven üzerinde etkili değişkenlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda, ülkelerin sıralanması için çok kriterli karar verme yöntemlerinden COPRAS, bu sıralamada kullanılan kriterlerin ağırlıklandırılmasında ise Aralıklı ve Aşamalı Tercih-Önem Ölçeği (ARAT)'tan yararlanılacaktır. Kamu güveni üzerinde anlamlı etkiye sahip değişkenlerin belirlenmesinde ise Lojistik Regresyon Analizi kullanılacaktır. Çalışma kapsamında yararlanılan yöntemlere ilişkin detaylar izleyen alt başlıklarda yer verilecektir.

4.1. COPRAS

Karmaşık Oransal Değerlendirme (COPRAS; COMplex PROportional ASsessment) yöntemi, Zavadskas ve Kaklauskas (1994) tarafından çok kriterli karar verme problemlerinin çözümü için geliştirilmiştir. COPRAS, anlaşılabilir yapısı ve uygulama kolaylığı nedeniyle, literatürde farklı alanlardaki karar problemlerinin çözümünde kullanılmıştır (Erdoğan vd., 2020). Bu çalışmada, DDA ve ADA kapsamında farklı ülkelerde kamu yönetimi ile ilgili yöneltilen sorular bağlamında ülkelerin sıralanması için COPRAS yönteminden yararlanılacaktır. Söz konusu yöntemin işlem adımları izleyen kısımda özetlenmiştir (Zavadskas vd., 2007; Ayçin, 2019).

Adım 1. Karar matrisinin oluşturulması: Karar matrisi, karar probleminin çözümünde dikkate alınan j kriter ve bu kriterlere göre değerlendirilecek i alternatife ilişkin değerleri (x_{ij}) içeren matristir. Karar matrisi X ; kriterler $j=1, \dots, n$ ve alternatifler $i=1, \dots, m$ olmak üzere eşitlik (1)'de sunulmuştur.

$$X = \begin{bmatrix} x_{11} & \dots & x_{1n} \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ x_{m1} & \dots & x_{mn} \end{bmatrix} \quad (1)$$

Adım 2. Karar matrisinin normalizasyonu: Karar matrisinin normalizasyonunda, eşitlik (2)'de verilen toplama dayalı doğrusal normalizasyon işleminden yararlanır.

$$n_{ij} = \frac{x_{ij}}{\sum_{i=1}^m x_{ij}} \quad (2)$$

Adım 3. Ağırlıklandırılmış normalize karar matrisinin oluşturulması: COPRAS yöntemi içinde kriterlerin ağırlık değerlerinin belirlenmesi için işlemlere yer verilmemiş, literatürdeki farklı tekniklerden yararlanılabileceği ifade edilmiştir. Bu çalışmada kriterlerin ağırlık değerlerinin belirlenmesinde, izleyen alt başlıkta genel özelliklerine yer verilecek olan ARAT'tan yararlanılacaktır. Kriterlerin ağırlık değerleri (w_j) ile normalize karar matrisi değerleri (n_{ij}) eşitlik (3)'te belirtildiği gibi işleme alınarak ağırlıklandırılmış normalize karar matrisi D oluşturulur.

$$d_{ij} = x_{ij} * w_j \quad (3)$$

Adım 4. Alternatiflere ilişkin indekslerin oluşturulması: Kriterlerin optimizasyon yönüne göre her bir alternatif için iki farklı indeks değeri hesaplanır. Bu işlem için optimizasyon yönü en küçükleme (maliyet) olan kriterlerde ($j=1, \dots, k$) eşitlik (4), en büyükleme (fayda) olanlarda ($j=k+1, \dots, n$) ise eşitlik (5) kullanılır.

$$S_{-i} = \sum_{j=1}^k d_{-ij} \quad (4)$$

$$S_{+i} = \sum_{j=k+1}^n d_{+ij} \quad (5)$$

Eşitlik (4-5)'te yer alan değerlerden S_{-i} i alternatifinin dezavantajını, S_{+i} ise avantajını göstermektedir.

Adım 5. Alternatiflerin göreceli önemlerinin belirlenmesi: Alternatiflere ilişkin göreceli önem değerlerinin (Q_i) hesaplanması için öncelikle eşitlik (6) ile S_{-min} değerleri elde edilir.

$$S_{-min} = \min_i S_{-i} \quad (6)$$

Q_i değerinin hesaplanmasında ise eşitlik (7)'den yararlanır.

$$Q_i = S_{+i} + \frac{S_{-min} \sum_{i=1}^m S_{-i}}{S_{-i} \sum_{i=1}^m \frac{S_{-min}}{S_{-i}}} \quad (7)$$

Adım 6. Alternatiflerin fayda derecelerinin belirlenmesi ve sıralanması: Alternatiflere ilişkin fayda dereceleri (P_i), eşitlik (8) ile hesaplanır.

$$P_i = \frac{Q_i}{\max_i Q_i} * 100 \quad (8)$$

Alternatifler, P_i değerlerine göre büyükten küçüğe doğru sıralanarak karar probleminin çözümü tamamlanır. Eşitlik (8)'den ilk sırada yer alan alternatifin P_i değerinin 100'e eşit olacağı görülmektedir.

4.2. ARAT

Aralıklı ve Aşamalı Tercih Önem Ölçeği (ARAT), çok kriterli karar problemlerinde, karar vericinin veya uzman kişinin tercihleri doğrultusunda kriterlerin ölçeklendirilerek problemin çözümüne yönelik uygun veri yapısının sağlanması ve kriterlerin önem düzeylerinin belirlenmesi amacıyla Aytekin (2020) tarafından geliştirilmiştir. Bu çalışmada ARAT'tan kriterlerin ağırlıklandırılması amacıyla yararlanılacaktır.

ARAT, karar vericinin kriterler üzerindeki tercihlerinin aşamalar halinde doyuma ulaştırılmasını sağlamaktadır. Söz konusu işlemlerde tercihler, 0-10 aralığında ve teorik olarak sonsuz derecede bölümlenebilen ölçek aracılığıyla alınmaktadır. Bu ölçekte değerler, tercih edilebilirlik düzeyi en olumsuz değer olan 0'dan en olumlu değer olan 10'a doğru eşit aralıklı olarak artmaktadır. Bununla birlikte, ARAT'ta sıfır değeri veto, on değeri ise kesin tercih bildirirken, beş değeri ise orta derecede tercihi göstermektedir. Diğer değerler, ara değerlerdir ve tercih-önem değerlerin kesinleştirilmesi aşamalar halinde tamamlanmaktadır. ARAT'ın kriterlerin ağırlıklandırılmasına yönelik işlem adımları izleyen kısımda özetlenmiştir (Aytekin ve Durucasu, 2020).

Adım 1. Kriterlerin belirlenmesi: Karar probleminin çözümünde kullanılacak kriterler ($j=1, \dots, n$) belirlenir.

Adım 2. Kriterlerin ilk önem değerlerinin atanması: Karar vericiden, her bir kriterin karar problemi üzerindeki etki düzeylerini yansıtmak amacıyla önem değerleri (t_j) atanması istenir. Bu amaçla 0-10 aralığında değerler alan ölçekten yararlanır.

Adım 3. Önem değerlerine göre kriterlerin gruplandırılarak değerlendirilmesi: Birinci adımda aynı önem değeri verilen kriterler gruplandırılır. Ardından, karar vericiye ondalık önem değerlerinin belirlenmesi ve ilk önem değerlerinin gözden geçirilmesi amacıyla tekrar sunulur. Karar verici, birinci adımda belirlediği önem değerlerini revize edebilir. Öte yandan karar verici, tüm kriterler için birinci adımda belirlenen önem değerlerinin yeterli olduğunu da belirtebilir. Bu durumda kriterlerin önem değerlerinin kesinleştirilmesi işlemi tamamlanmış olur. Aksi takdirde, önem değerlerinin belirlenmesi işlemi karar verici tatmin oluncaya dek aşamalar halinde sürdürülür.

Adım 4. Kriterlerin ağırlık değerlerinin belirlenmesi: Kriterlerin ağırlıklandırılmasında, her bir kriter için belirlenen kesin önem değeri t_j ile gösterilmek üzere eşitlik (9) kullanılmaktadır.

$$w_j = \frac{t_j}{\sum_{j=1}^n t_j} \quad (9)$$

Eşitlik (9) ile elde edilen ağırlık değerleri 0-1 aralığında yer alırken, kriterlerin önem düzeyleri bire yaklaştıkça artmaktadır.

4.3. Lojistik Regresyon Analizi

Lojistik regresyon analizi, bağımlı değişkenin kategorik değerlere, bağımsız değişkenlerin ise kategorik veya niceliksel (en az aralıklı ölçekle ölçülmüş) değerlere sahip olduğu, normallik, doğrusallık gibi çok değişkenli istatistik yöntemlerinin önemli varsayımlarının sağlanmadığı araştırmalarda sıklıkla kullanılmaktadır. Bununla birlikte lojistik regresyon analizi, bağımlı değişkenin kategori sayısı ve sıralayıcı ölçekle ölçülme durumuna göre ikili (binary), multinominal/isimsel (multinomial) ve sıralayıcı (ordinal) yöntemler olmak üzere üç temel sınıfa ayrılmaktadır. Araştırmalarda bağımlı değişkenin; iki kategorili olması durumunda ikili lojistik regresyon analizi, ikiden fazla ve sıralayıcı ölçekle ölçülmesi halinde sıralayıcı lojistik regresyon ve ikiden fazla sırasız kategori içermesi durumunda multinominal lojistik regresyon analizleri ilk tercih olarak kullanılmaktadır. Öte yandan, ikiden fazla kategorili bağımlı değişken içeren modellerde, sıralayıcı veya multinominal lojistik regresyonun uygulanmasında, boş hücre sayısının fazlalığı, paralel doğrular varsayımının karşılanamaması (sıralı lojistik regresyon analizi için), uyum iyiliği test değerlerinin yetersiz olması vb. sorunlarla sıklıkla karşılaşmaktadır. Bu durumda farklı bağlantı fonksiyonlarının kullanılması, bağımlı değişkenin ve/veya bazı bağımsız değişkenlerin kategorilerinin birleştirilmesi, kestirim yöntemlerinin veya modellerin değiştirilmesi, sıralı lojistik regresyon analizi yerine multinominal veya ikili lojistik regresyon analizinin kullanılması, multinominal lojistik regresyon analizi yerine ikili lojistik regresyon analizinden yararlanılması yaklaşımlarından biri tercih edilmektedir (Sümbü-

loğlu ve Akdağ, 2007; Field, 2009; Tabachnick ve Fidell, 2012; Aytekin ve Tunalı, 2017). Bu çalışmada ise ikili lojistik regresyon yöntemi, ikiden fazla kategorili bağımlı değişken içeren modellerde boş hücre sayısının fazlalığı, varsayımların ve model uyum iyiliklerinin sağlanamaması nedeniyle kullanılacaktır. Bu kapsamda izleyen kısımda, ikili lojistik regresyon yönteminin genel özelliklerine yer verilecektir.

İkili lojistik regresyon modelinde öncelikle, bağımlı değişkenin kategorilerinin gerçekleşme olasılıklarına dönüşüm uygulanarak $(-\infty, +\infty)$ aralığında tanımlanması sağlanmaktadır. Bu kapsamda sıklıkla uygulanan lojit dönüşümde, ilk olarak odds hesaplanmaktadır. Odds, $p(i)$ bir i olayın gerçekleşme olasılığı, $1-p(i)$ ise gerçekleşmeme olasılığı olmak üzere eşitlik (10) ile elde edilmektedir. Odds ile bağımlı değişkenin sınırları 0 ile $+\infty$ 'a dönüştürülmektedir. Ardından, eşitlik (11) ile odds'un doğal logaritması alınarak aralık $-\infty, +\infty$ sınırına çevrilmektedir. Eşitlik (11)'e lojistik model/lojit adı verilirken; söz konusu eşitlik P_i ilgilenilen olasılık değeri olmak üzere ve n bağımsız değişken için eşitlik (12)'de belirtilen biçimde de tanımlanabilmektedir (Tatlıdil, 2002; Albayrak, 2006; Kleinbaum ve Klein, 2010; Alpar, 2013; Aytekin ve Tunalı, 2017).

$$\text{Odds} = \frac{p(i)}{1-p(i)} \quad (10)$$

$$E(Y_i) = \ln\left(\frac{p(i)}{1-p(i)}\right) = \sum_{k=0}^n \beta_k X_{ik} \quad (11)$$

$$P_i = \frac{\exp(\sum_{k=0}^n \beta_k X_{ik})}{1 + \exp(\sum_{k=0}^n \beta_k X_{ik})} \quad (12)$$

İkili lojistik regresyon modelinin uyum iyiliğinin incelenmesinde model χ^2 (G_M), Hosmer-Lemeshow (\hat{C}) istatistiği, -2LL değeri ve sözde belirlilik katsayılarından faydalanılmaktadır. G_M ile bağımsız değişkenlerden en az birinin bağımlı değişken üzerinde açıklayıcı etkiye sahip olup olmadığı $H_0: \beta_1 = \dots = \beta_k = 0$ hipotezi ile test edilmektedir. Hosmer-Lemeshow testinde, gözlenen ve model tarafından tahmini yapılan değerlerin istatistiksel olarak aynı olduğu biçiminde kurulan H_0 hipotezi sınanmaktadır. Model uyum iyiliğinin değerlendirilmesinde dikkate alınan -2LL değerinin sıfıra yakın olması, modelin uyumunun iyiliğini göstermektedir. Ayrıca, lojistik regresyon modellerinde uyum iyiliğinin tespiti için sözde belirlilik katsayılarından da yararlanılmaktadır. Sözde belirlilik katsayılarının büyük çoğunluğu, 0-1 arasında değer alırken çoğunlukla bire ulaşmamaktadır. Cox ve Snell R^2 , Nagelkerke R^2 ile McFadden R^2 katsayıları en sık kullanılan sözde belirlilik katsayılarıdır ve bu değerlerin 0,20-0,40 arasında olması iyi uyumu göstermektedir. Lojistik regresyonda modelin geçerliliğinin veya uyum iyiliğinin kabul edilebilir düzeyde olduğu tespit edildikten son-

ra bağımsız değişkenlere ilişkin parametrelerin anlamlılığı incelenmektedir. Bu amaçla, doğrusal regresyondaki t testine benzeyen Wald testinden faydalanılmaktadır. Wald testi sonucu bağımlı değişken üzerinde anlamlı etkisi bulunan bağımsız değişkenler ile sabit terime ait β katsayıları eşitlik (12)'de kullanılarak, bağımlı değişkenin ilgili (genellikle 1 olarak kodlanan) kategorisinin gerçekleşme olasılığı elde edilir. Ayrıca, anlamlı etkiye sahip değişkenler odds oranları $[(\text{Exp } (\beta))]$ kullanılarak yorumlanır (Menard, 1995; Çokluk vd., 2014; Hosmer & Lemeshow, 2000; O'Connell, 2006; Kleinbaum & Klein, 2010; Alpar, 2013; Aytekin ve Tunalı, 2017).

5. Uygulama ve Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle, DDA ve ADA 2017-2020 birleştirilmiş verilerinin elde edildiği ülkelerin kamu yönetimine güven açısından sıralanması işlemi gerçekleştirilecektir. Bu kapsamda, kriterlerin ağırlıklandırılmasında ARAT, ülkelerin sıralanmasında ise COPRAS'tan yararlanılacaktır. Ardından, Türkiye özelinde kamu yönetimine güveni etkileyen değişkenler, lojistik regresyon analizi aracılığıyla belirlenmeye çalışılacaktır.

Analizlerde kullanılacak bağımlı değişkenler güven ile ilgili sorulardan oluşturulmuştur. Ayrıca, söz konusu soruların uluslararası kuruluşlara güven haricindekileri ülkelerin sıralanması amacıyla karar kriterleri olarak kullanılacaktır. Çalışma kapsamında kullanılan bağımlı ve bağımsız değişkenler ile oluşturuldukları DDA ve ADA soruları Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Çalışmada Kullanılan Kriterler ve Değişkenler

Kod	Değişken adı	DDA-ADA Soruları	Kategori Tanımlamaları- Açıklamalar
K1	Kişilerarası Güven	Q58, Q59, Q60, Q61, Q62, Q63.	
K2	Kolluk Kuvvetlerine Güven	Q65, Q69.	
K3	Basına-Medyaya Güven	Q66, (Q67).	
K4	STK'lara Güven	Q68, Q79, (Q80, Q81).	
K5	Yargıya Güven	Q70.	1= Tamamıyla güveniyorum,
K6	Hükümete Güven ⁹	Q71.	2 = Biraz güveniyorum,
K7	Siyasi Partilere Güven	Q72.	3 = Çok güvenmiyorum,
K8	Meclise Güven	Q73.	4 = Hiç güvenmiyorum.
K9	Kamu Görevlilerine Güven	Q74.	
K10	Seçim Sistemine Güven	Q224, Q229, (Q232).	
K11	Uluslararası Kuruluşlara Güven	(Q82, Q83, Q84, Q85, Q86, Q87, Q88, Q89.)	
B1	Siyasete İlgi Düzeyi	Q199, Q200.	0= İlgilenmiyor, 1= İlgileniyor
B2	Mutluluk-iyi oluş hali	Q46, Q47, Q49.	0 = Mutlu, 1 = Mutsuz
B3	Mali Memnuniyet	Q50.	0 = Memnun değil, 1 = Memnun
B4	Rekabet	Q109.	1 en olumlu-10 en olumsuz değerlendirme
B5	Yolsuzluk	Q112.	1 en olumlu-10 en olumsuz değerlendirme
B6	Emniyet Ortamı	Q131.	0 = Güvende değil, 1 = Güvende
B7	Dine Bağlılık	Q169, Q171, Q172, Q173.	0= Ateist, 1= Dindar, 2=Dindar değilim.
B8	Etik değerler (Dürüstlük)	Q177, Q178, Q179, Q180, Q181.	1 söz konusu olumsuz davranışı hiç kabul etmeden- 10 tümüyle kabul etmeye doğru değerlendirme
B9	Cinsiyet	Q260.	0= Kadın, 1= Erkek
B10	Yaş	Q262.	
B11	Medeni Durum	Q273.	0= Evli değil, 1 = Evli
B12	Çocuk Sayısı	Q274.	
B13	Eğitim	Q275.	0= eğitimsiz; 1 = lise dahil ilk veya orta eğitim, 2= önlisans-lisans, 3= lisansüstü
B14	Meslek-İş	Q281.	0=Kalifiye değil veya işsiz, 1=Meslek-iş sahibi
B15	Sosyal sınıf (gelir düzeyi)	Q287, Q288.	1= Üst sınıf, 2= Orta-üst sınıf, 3= Orta-alt sınıf, 4 = İşçi Sınıfı, 5=Alt sınıf
B16	Yaşam Bölgesi	H.	0= Kırsal, 1=Kent
B17	Post-Materyalist İndeksi ¹⁰	Y001.	
B18	Yaşam Doyumu	Q49.	1 en olumsuz-10 en olumlu değerlendirme
B19	Çalışma Durumu	Q279.	0 = Aktif çalışmıyor, 1= Aktif çalışıyor

9 Putnam'ın (1993) çalışmasında olduğu gibi siyasetin ve idarenin performansının değerlendirilmesinde, yasama (meclis) ve yürütme (hükümet) organlarına güven hususu ayrı ayrı ele alınmıştır. Bununla birlikte, demokratik sistemlere sahip ülkelerde kamu yönetimine güvenin temel belirleyicileri; hükümete duyulan güven ile meclise duyulan güvendir (Newton ve Norris, 2000). Bu yüzden, söz konusu iki kriterin kamu yönetiminde güvende ağırlıklandırma puanları daha yüksek olarak hesaplanmıştır.

10 Ingleheart (1977)'a göre vatandaşlar; açlık, kıtlık, savaş ve olağanüstü hâl gibi durumlara daha fazla maruz kalıyorlarsa materyalist özellikler sergilemektedirler. Öte yandan, vatandaşlar söz konusu sıkıntılardan kurtulup belli bir refah seviyesini yakaladıklarında ise sosyal, kültürel ve manevi ihtiyaçlara daha fazla ilgi duyarlar. Bu bağlamda, bu yeni durum vatandaşların post-materyalist özelliklere ilgi düzeyinin arttığının bir göstergesidir.

Ülkelerin kamu yönetimine duyulan güven bakımından sıralanmasında K1-K10, kriterler olarak dikkate alınmıştır. Bu kriterlerin oluşturulmasında Tablo 1’de karşılarında belirtilen ve parantez içinde olmayan sorulardan yararlanılmıştır. Çok kriterli karar verme yöntemlerinin çoğunluğu optimizasyon yönünü dikkate alarak çözüm üretmektedir. Bu noktada, bir kriterde alternatiflerin performans değerleri arttıkça tercih edilebilirlikleri artıyorsa fayda optimizasyon yönü, alternatiflerin performans değerleri düştükçe tercih edilebilirlikleri artıyorsa maliyet optimizasyon yönü söz konusudur. Ele alınan çalışmada, K1-K10 kriterlerinde ülkelere ilişkin değerler, DDA-ADA sorularına verilen cevapların yüzdesel dağılımından elde edilmiştir. K1-K5’te güven ile ilgili olumlu cevapları içeren 1 ve 2 kategorilerine ilişkin yüzde ortalamalarının toplamı dikkate alınmıştır. Böylelikle K1-K5 kriterlerinin optimizasyon yönü en büyükleme (fayda) olarak tanımlanmıştır. K6-K10 kriterlerinde ise olumsuz cevapları içeren 3 ve 4 kategorilerinin yüzdeleri aynı şekilde dikkate alınmış ve bu kriterlerin optimizasyon yönleri ise en küçükleme (maliyet) olarak belirlenmiştir. Söz konusu kriterlerin önem düzeylerinin belirlenmesinde ise kamu yönetimi alanından uzman akademisyenin değerlendirmelerine başvurulmuştur. ARAT ile gerçekleştirilen kriterlerin önem düzeylerinin belirlenmesi işlemi iki aşamada tamamlanmış ve Tablo 2’de belirtilen ağırlık değerleri elde edilmiştir. Ülkelerin sıralanmasında temel alınacak karar matrisi ve COPRAS ile elde edilen sıralama sonuçları Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Karar Matrisi ve Sıralama Sonuçları

Kriterler											COPRAS
Ülkeler	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	Sıralama
Arnavutluk	57,85	59,70	18,90	21,45	22,20	85,10	93,30	91,80	64,20	70,80	69
Andorra	66,12	56,50	36,80	42,95	57,60	50,50	75,60	61,20	43,80	14,30	30
Azerbaycan	51,12	85,20	52,60	44,35	57,50	7,40	51,30	30,60	21,20	13,10	4
Arjantin	65,32	20,40	29,10	34,20	19,20	68,70	85,40	74,80	78,80	28,85	66
Avustralya	77,50	81,00	17,40	43,50	58,90	69,00	88,60	71,40	50,10	11,80	39
Avusturya	68,98	73,75	30,60	55,30	72,20	58,90	70,80	53,20	40,00	10,45	23
Bangladeş	54,10	67,65	71,10	59,20	77,60	17,70	53,70	22,40	24,40	35,10	7
Ermenistan	56,13	60,60	38,30	30,60	35,30	72,20	72,20	71,30	62,70	68,95	57
Bolivya	37,32	21,00	24,80	29,30	13,80	75,20	93,30	85,70	87,30	55,85	73
Bosna Hersek	61,33	55,85	16,80	32,30	27,90	80,60	86,30	82,80	67,10	66,95	67
Brezilya	51,92	57,35	37,20	44,35	50,30	75,10	84,60	81,40	49,00	43,00	50
Bulgaristan	60,60	36,50	15,90	17,05	14,50	75,40	83,50	82,70	72,00	27,40	68
Myanmar	57,10	46,85	57,20	76,30	59,60	19,80	31,80	24,10	24,30	37,55	8
Belarus	58,45	61,65	37,50	51,65	57,10	40,40	62,50	45,30	62,30	34,70	32
Şili	52,13	46,85	45,20	51,70	30,10	61,60	81,30	76,70	63,90	23,75	49
Çin	53,43	89,80	68,20	73,50	85,90	5,10	8,90	7,30	13,00	21,52	1
Tayvan	65,70	72,85	26,20	63,20	56,60	46,30	75,00	67,60	34,10	19,10	26
Kolombiya	44,02	31,75	15,40	28,65	13,20	88,10	94,80	94,60	91,90	65,45	74
Hırvatistan	67,82	52,95	10,60	25,45	13,60	85,90	92,60	90,20	71,20	44,60	70
Kıbrıs	50,17	56,50	33,60	42,80	49,20	61,90	80,90	69,30	51,70	19,50	45
Çek Cum.	63,33	49,35	18,60	27,30	37,20	77,30	84,20	81,80	63,20	14,20	58

Danimarka	88,38	81,25	26,80	61,85	80,20	59,60	70,40	52,50	44,80	4,50	20
Ekvator	34,97	55,65	36,00	46,10	40,30	67,00	82,20	77,50	83,70	53,60	56
Etiyopya	64,32	66,50	34,60	55,80	62,80	33,30	61,70	39,10	33,50	49,45	25
Estonya	69,82	72,25	28,60	45,70	57,40	52,30	79,00	62,30	30,00	13,15	27
Finlandiya	82,55	90,85	44,60	53,30	78,90	56,30	77,40	53,60	43,50	6,40	17
Fransa	69,92	77,80	30,20	47,65	58,30	66,40	85,50	62,10	45,20	20,50	36
Gürcistan	59,07	67,80	28,00	35,95	38,80	60,80	75,30	67,20	41,70	52,50	51
Almanya	69,00	66,55	36,60	51,90	66,20	57,40	75,20	55,40	38,90	4,45	24
Yunanistan	49,07	75,45	13,70	31,60	59,10	85,30	90,90	84,00	56,10	29,00	54
Guatemala	50,42	18,25	20,00	25,80	14,10	91,10	93,40	91,50	91,50	64,85	75
Hong Kong	61,65	60,85	53,30	51,35	78,60	44,70	74,00	66,20	42,40	18,90	22
Macaristan	70,35	60,25	19,30	36,25	48,40	58,30	80,30	62,60	43,30	24,35	46
İzlanda	86,83	44,90	28,60	56,85	60,10	67,40	80,60	62,70	38,80	13,50	35
Endonezya	45,03	78,10	50,50	65,50	72,50	20,80	61,80	48,00	25,30	26,65	13
İran	65,60	88,20	60,10	62,60	76,40	47,60	48,10	34,40	27,90	28,10	12
Irak	58,35	62,85	38,10	29,60	41,90	77,40	85,50	83,70	62,90	67,75	59
İtalya	61,93	77,45	30,10	40,65	39,90	73,90	85,20	70,20	63,10	20,85	48
Japonya	46,75	79,60	69,40	41,25	77,90	52,10	62,60	58,40	46,20	15,90	21
Kazakistan	56,57	72,95	59,30	55,75	63,10	29,30	39,80	32,60	31,80	28,45	10
Ürdün	64,22	93,50	31,50	36,25	77,50	48,80	68,50	83,90	57,10	47,25	38
Güney Kore	53,27	55,25	49,50	53,25	61,50	48,70	75,50	79,30	43,50	19,45	31
Kırgızistan	56,65	59,05	43,40	53,60	39,10	45,90	64,60	60,40	38,30	53,80	41
Lübnan	55,58	72,40	20,10	20,10	34,10	79,40	86,20	85,40	86,00	49,40	65
Litvanya	54,95	70,10	59,50	44,85	47,80	54,60	75,80	73,10	46,20	34,20	37
Makao	61,87	70,05	55,60	64,55	75,30	31,10	40,20	35,50	33,60	26,55	9
Malezya	59,03	67,00	38,40	68,15	62,70	49,80	68,40	57,70	39,90	44,05	29
Meksika	41,87	35,80	26,80	28,15	22,20	82,50	88,60	84,40	81,10	66,45	71
Karadağ	63,70	52,00	22,40	32,10	34,60	58,10	66,00	61,10	60,10	37,45	53
Hollanda	85,12	62,80	33,90	45,25	54,60	48,80	71,00	54,00	56,00	13,05	28
Yeni Zelanda	75,65	82,70	26,60	42,20	67,90	42,80	72,00	52,70	40,70	2,55	19
Nikaragua	40,92	23,95	18,40	33,40	22,50	72,60	88,00	82,60	84,40	61,70	72
Nijerya	51,73	40,85	54,00	50,70	43,10	59,50	66,90	65,40	52,80	46,55	47
Norveç	86,75	83,55	39,20	63,90	85,90	39,80	62,80	29,20	28,30	4,10	6
Pakistan	57,18	67,85	53,30	55,85	62,40	35,70	52,70	40,50	36,50	33,00	18
Peru	33,58	30,05	23,30	27,10	9,60	88,30	93,00	93,70	90,50	75,15	76
Filipinler	58,27	78,40	71,20	71,55	77,50	18,40	37,40	30,30	24,80	27,90	5
Polonya	60,57	64,40	25,60	34,95	35,00	71,10	84,20	74,80	57,20	14,30	52
Porto Riko	63,37	52,50	31,10	44,30	35,80	83,90	88,80	81,80	78,60	61,80	62
Romanya	44,67	62,10	29,40	27,30	40,20	76,50	85,30	81,00	68,20	45,30	60
Rusya	56,67	65,00	33,50	39,00	47,00	43,80	62,20	50,50	38,00	36,10	34
Sırbistan	56,95	52,15	14,40	22,20	28,70	67,60	80,90	76,00	68,00	40,25	64
Slovakya	65,15	62,25	39,00	52,70	33,90	68,00	76,90	58,60	46,40	19,65	40
Vietnam	63,23	90,75	79,40	86,30	90,80	5,20	5,80	5,40	13,10	27,20	2
Slovenya	56,18	53,15	30,40	32,65	22,10	83,50	92,40	80,70	72,60	12,10	61
Zimbabve	58,10	50,75	31,00	54,95	52,00	47,80	69,70	55,20	47,20	48,30	42
İspanya	73,00	60,85	32,70	43,40	47,00	76,40	80,30	65,40	50,30	13,40	43
İsveç	89,10	71,40	39,70	62,70	76,10	47,10	65,70	34,40	35,30	2,75	11
İsviçre	79,25	70,35	29,40	51,80	69,30	32,30	71,40	41,30	33,00	10,05	15
Tacikistan	46,50	83,00	57,10	49,15	77,10	9,00	33,00	13,60	20,90	15,15	3
Tayland	58,87	53,25	49,70	49,10	64,10	40,60	53,90	39,20	35,00	19,75	16

Tunus	53,95	59,15	23,00	25,75	45,30	86,20	91,10	89,20	74,30	40,15	63
Türkiye	56,42	84,35	43,40	48,65	73,70	29,60	47,30	38,10	36,00	28,05	14
K. Makedonya	62,90	58,85	31,30	32,20	33,80	71,50	75,70	65,20	57,70	46,85	55
İngiltere	82,67	81,40	13,70	50,70	63,40	69,60	82,30	66,40	42,40	11,85	33
ABD	72,52	73,25	29,00	42,85	56,30	64,50	86,40	82,40	55,70	25,60	44
Opt.yönü	Enb.	Enb.	Enb.	Enb.	Enb.	Enk.	Enk.	Enk.	Enk.	Enk.	
t_j	3,1	8	6,2	6,1	9,2	9,8	6,9	9,4	8	6,9	
w_j	0,042	0,109	0,084	0,083	0,125	0,133	0,094	0,128	0,109	0,094	

Kaynak: Veriler, (Haerpfher vd., 2020)’den temin edilmiştir.

DDA’nın uygulandığı ülkelerden Mısır, çok sayıda soruda eksik verisi olması nedeniyle analizden çıkarılmıştır. Ayrıca, Çin’e ilişkin K10 değeri, Çin’e bağlı özerk ülkeler olan Hong Kong, Makao ve Tayvan’ın ortalaması alınarak değerlendirilmiştir. Andorra’da Q65 sorusunun yöneltilmemesi nedeniyle K2’de sadece Q69 dikkate alınmıştır. Tablo 2’de, kriterlerin önem düzeyleri incelendiğinde, en önemli kriterin K6 (hükümete güven), en az önemli kriterin ise K1 (kişilerarası güven) olduğu görülmektedir. COPRAS ile elde edilen sıralamalarda sırasıyla, ilk üç sırada Vietnam, Çin ve Tacikistan, son üç sırada ise Peru, Kolombiya ve Guatemala yer almaktadır. Türkiye, 76 ülke arasında 14. sırada bulunmaktadır. Bu bağlamda, tablodaki verilere göre, Türkiye’de vatandaşlar “çok fazla” veya “oldukça çok” oranda siyasal kurumlara güven duymaktadır. Diğer bir ifadeyle, söz konusu veriler ışığında Türkiye, siyasal kurumlara güvenin en yüksek olduğu 14. ülke konumundadır. Kamu yönetimine güven, meşruiyetin ve istikrarın sağlanması açısından önemlidir. Diğer taraftan, Türkiye açısından kamu yönetimine güven beraberinde kişilerarası güvenle birlikte ele alındığında toplum nezdinde vatandaşların birbirleriyle güven ortamının zayıf olduğu görülmektedir.

DDA verileri ışığında, K1 (kişilerarası güven) açısından Tablo 2 incelendiğinde, gelişmiş ülkelerde (sırasıyla en çok puana sahip ülkeler: İsveç, Danimarka, İzlanda, Norveç, Hollanda, İngiltere, Finlandiya, İsviçre, Avustralya, Yeni Zelanda, İspanya, ABD, Macaristan, Fransa, Estonya ve Almanya) kişilerarası güvenin üst seviyede olduğu göze çarpmaktadır. Bu sonucun arka planında, literatürde Putnam (1993; 2000)’ın ve Fukuyama (1995)’nin belirttiği gibi sosyal sermayenin bu ülkelerde gelişmesi ve buna bağlı olarak ekonomik gelişmişliğin sağlanması söz konusu olmuştur. Bununla birlikte, tabloya göre Türkiye kişilerarası güven açısından söz konusu 76 ülke içinde 50. sırada yer almaktadır. Diğer bir ifadeyle, geçmiş DDA verileri de dikkate alındığında Türkiye, dünyada kişilerarası güven düzeyinin düşük olduğu ülkelerden birisidir. Bu bağlamda, Türkiye’de güven ortamının oluşması ve şüpheliğin sona ermesi için kişilerarası güvenin artmasında fayda bulunmaktadır. Bununla birlikte, DDA’nın 7. dalga veri setinde (Haerpfher vd., 2020), Türk halkının dine ve aileye verdiği

önem bakımından geleneksel ve muhafazakâr değerlerini sürdüren bir toplum olduğu teyit edilmiştir. Ayrıca, vatandaşların aile, kişilerarası güven, siyaset ve katılım ile ilgili ortaya koydukları değerlendirmeler şunlardır:

➤ Ankette yer alan, “Ailenin yaşamınızdaki önemi nedir?” sorusuna verilen cevaplar neticesinde, Türk toplumunun %91,8’i aileyi çok önemli bir kurum olarak gördüğünü ifade etmiştir. Bununla birlikte, araştırmaya dâhil olan ülkelerin genelinde aileye verilen önem yüksek seviyededir. Diğer ülkelerle karşılaştırıldığında, Türkiye’de “Toplumdaki diğer kişilere çoğunlukla güvenilebilir” diyenlerin, yani kişilerarası güven düzeyinin %21,9 olduğu görülmektedir. Kişilerarası güvenin düşük düzeyde kalması bir taraftan sosyal sermaye ve ekonomiye, hukukun üstünlüğü ve mahkemelere duyulan güvenin azalmasına diğer taraftan ise işlem maliyetlerinin, yolsuzluğun ve bürokrasinin artmasına dolayısıyla verimliliğin azalmasına sebebiyet vermektedir. Bu bağlamda, Putnam (1993)’ın da ifade ettiği gibi tanıdık çevreye (aile ve arkadaş gibi) güven düzeyinin üst seviyede olması toplumsal ve kurumsal güvenin artmasına yardımcı olmamaktadır. Bu yüzden, üçüncü kişilere güven gibi hususların artması, her çeşit iktisadi işletmelerin ya da kurumların kurulması üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir (Fukuyama, 1995). Bununla birlikte, güven düzeyinin düşük olması, şüpheli bir toplum olmayı hem günlük hayatta hem de siyasette kutuplaştırıcı ve çatışmacı söylemlere göre hareket etmeyi, liyakatsizliği ve kayırmacılığı arttırmaktadır. Bu yüzden hem kamu yönetiminde hem de kişilerarası güven düzeyinin yüksek veya yeterli ölçüde olmasında fayda bulunmaktadır.

➤ Türkiye’de siyasi konulara ilgi düzeyi, bir önceki araştırma sonucuna göre artarak %20,9 olmuştur. Bu sonuca göre, Türk toplumunda her beş kişiden biri siyasete ilgi duymakta ve önem vermektedir.

➤ Türkiye’de siyasal katılımı ilgili olarak ankette yer alan sorulara (oy vermek, toplu dilekçe imzalamak, boykota katılmak ve yasal-barışçıl gösteriye katılmak, yürüyüşe katılmak, gayri resmi greve katılmak) verilen cevaplar dikkate alındığında oy verme dışında diğer konularda katılımın düşük olduğu tespit edilmektedir. Diğer ülkelerle kıyaslandığında, Türkiye’de demokrasi ve yönetim yaklaşımının gelişmesi açısından olumsuz rol oynamaktadır. Aynı şekilde, sivil toplum örgütlerine katılımı diğer demokratik ve gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında son derece düşük bir orandadır.

➤ Güncel dönem DDA ve ADA birleşmiş verilerine göre ülkelerin kamu yönetimine veya kamu kurumlara güveni değişkenlik göstermektedir.

Türkiye’nin anketin gerçekleştirildiği ülkeler arasında kamu yönetimine güven açısından konumunu belirledikten sonra, kamu yönetimine

güven üzerinde anlamlı etkiye sahip değişkenlerin belirlenmesi amacıyla lojistik regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Analizlerin uygulanmasında geçilmeden önce verinin hazırlanması sürecinde, kayıp verilere değer atanması ve her bir bağımlı değişkenin bir ya da daha fazla sorudan türetilmesi işlemleri gerçekleştirilmiştir. Değişkenlerin sıralayıcı ölçekle ölçülmüş olması nedeniyle kayıp veriler yerine mod değerleri atanmıştır. Bağımlı ve bağımsız değişkenlerin oluşturulmasında tek sorudan oluşan değişkenler için ilgili soruya verilen cevap doğrudan dikkate alınmıştır. Birden fazla sorudan oluşan bağımlı değişkenlerde ise sorulara verilen cevapların toplamına göre, sorulardaki cevapları yansıtacak biçimde yine dört kategori (1=tamamıyla güveniyorum, 2= biraz güveniyorum, 3=çok güvenmiyorum, 4= hiç güvenmiyorum) oluşturulmuştur. Analizlerde, sıralı ve multinominal lojistik regresyon modellerinin boş hücre sayısının fazlalığı, uyum iyiliklerinin yeterli olmaması ve varsayımların karşılanamaması nedeniyle ikili lojistik regresyon analizi uygulanmıştır. Bu kapsamda, Tablo 1’de belirtilen bağımlı değişkenlerin kamu yönetimine güven bağlamında olumlu cevap içeren kategorileri (1 ve 2) güveniyorum (1), olumsuz cevap içeren kategorileri (3 ve 4) güvenmiyorum (0) biçimine dönüştürülmüştür. İki den fazla kategorili bağımsız değişkenlerden boş hücre sayısı fazla olanlarda da kategori birleştirme işlemleri gerçekleştirilmiş ve Tablo 1’de belirtilen kategorik değerler elde edilmiştir. Lojistik regresyon analizinin uygulanmasında SPSS 25 yazılımından yararlanılmıştır. On bir farklı bağımlı değişken bağlamında on bir modele ilişkin elde edilen sonuçlar Tablo 3’te özetlenmiştir.

Tablo 3. Lojistik Regresyon Analizi Sonuçları

	MODEL 1	MODEL 2	MODEL 3	MODEL 4	MODEL 5	MODEL 6	MODEL 7	MODEL 8	MODEL 9	MODEL 10	MODEL 11
MODEL	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11
Bazımlı Değişken	181,8	247,4	113,9	125,9	446,7	199,2	319,1	236,4	426,1	194,5	194,5
Model (G ₀) χ^2	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
P	16,69	10,89	12,32	14,60	6,95	6,84	15,11	11,15	8,16	7,54	9,48
Hosmer-Lemeshow χ^2	0,034	0,208	0,138	0,068	0,542	0,354	0,057	0,193	0,418	0,480	0,304
P	72,59	80,33	63,77	61,9	74,8	70,39	52,71	61,90	63,98	61,08	84,10
İlk Sınıflardırma Yüzdesi	74,37	80,79	65,59	64,8	76,2	74,99	60,58	67,83	68,03	68,03	84,39
Genel Doğru Sınıflandırma	2655,0	2147,2	3048,5	3084,8	2477,9	2487,5	3141,6	2800,6	2920,3	2802,3	1921,1
-2LL	0,07	0,10	0,05	0,05	0,10	0,17	0,08	0,12	0,09	0,16	0,08
Coş ve Sınel R ²	0,10	0,15	0,06	0,07	0,14	0,24	0,11	0,17	0,13	0,22	0,13
Nagelkerke R ²	0,06	0,10	0,04	0,04	0,09	0,19	0,06	0,10	0,07	0,13	0,09
McFadden R ²											
Bağımsız Değişkenler	Exp (B)										
B1 (1) (İlgili)	1,076	0,847	0,934	0,718	0,689	0,921	1,521†	1,122	0,776	1,308	1,311
B2 (1) (Müthül-sağlıklı)	1,082	1,038	1,15	1,254†	1,068	1,228†	1,198†	0,997	1,012	1,225†	1,611*
B3	1,022	1,01	0,973	1,048†	0,977	1,036	1,051†	1,053†	1,091†	0,975	1,098†
B4	0,947†	0,916†	1,008	0,907†	0,939*	0,977	0,988	0,919*	0,995	0,925*	0,995
B5	1,073*	0,972*	0,897*	0,972	0,872*	0,844*	0,914*	0,864*	0,865*	0,807*	0,986
B6 (1) (Güvenli-enniyetli)	0,972	1,699†	0,903	1,038	1,733*	1,309†	0,969	1,073	0,969	1,525*	0,913
B7 (Ateist)											
B7 (1) (Dmdar)	1,086	11,960*	1,654	0,958	12,108*	10,592*	2,152	7,137*	7,747*	2,671†	1,7
B7 (2) (Dmdar değil)	0,868	7,471*	1,738	0,762	7,071*	4,281†	1,382	5,036*	3,935†	2,198	1,817
B8	1,310*	0,984†	1,206*	1,126*	1,049	1,158*	1,135*	1,179*	1,06	0,964	1,36†
B9 (1) (Erkek)	0,997	0,937	1,16	0,816†	0,994	1,237†	0,975	0,98	1,06	0,982	0,914
B10	1,005	0,996	1,010†	1,002	1,001	0,995	1,005	0,997	1	1,002	1,007
B11 (1) Evtli	0,843	0,798	1,071	1,202	0,722†	0,805	0,905	0,972	0,789†	0,959	1,38†
B12	0,943	1,034	0,905†	0,91†	1,005	1,112†	1,061	1,063	1,038	1,088†	0,832*
B13 (Eğitimsiz)											
B13 (1) (Orta öğrenim)	0,958	1,273	1,327	1,342	1,278	1,513†	1,301	1,497†	1,166	1,37	1,269
B13 (2) (Orta Alt Sınıf)	0,923	1,176	1,28	1,362	1,091	1,194	1,304	1,269	1,266	1,309	1,323
B13 (3) (Orta Üst Sınıf)	0,894	1,262	1,296	1,452†	1,228	1,237	1,519†	1,413	1,193	1,363	1,485
B14 (1) (Mevlek-İş sahibi)	1,062	1,076	0,742†	0,867	0,834	0,598*	0,85	0,889	0,891	0,816	0,699†
B15 (Üst Sınıf)											
B15 (1) (Orta Üst Sınıf)	1,09	1,649	0,746	0,435†	1,287	1,218*	1,435	1,144	1,184	3,307†	0,624
B15 (2) (Orta Alt Sınıf)	0,901	1,853	0,736	0,378†	1,4	1,086	1,335	1,038	1,025	3,74†	0,833
B15 (3) (İççi Sınıf)	0,62	3,355*	0,56	0,344	1,844	2,009	2,125*	1,906	1,497	6,076*	1,195
B15 (4) (Alt Sınıf)	0,734	3,084*	0,719	0,643	2,179	2,135	1,668	2,43†	1,648	5,068*	1,661
B16 (1) (Kent)	1,469*	1,17	1,246†	1,256†	0,984	0,901	1,262†	1,136	1,07	0,959	1,942*
B17	1,077†	0,671	0,877*	0,975	0,759*	0,643*	0,779*	0,7*	0,792*	0,637*	1,031
B18	1,077†	1,070†	0,987	1,045	1,148*	1,213*	1,105†	1,153*	1,123*	1,144*	1,027
B19 (1) (Aktif çalışan)	0,977	0,866	0,954	0,959	1,046	1,023	1,068	0,996	0,937	1,117	1,088
Sabit Terim	0,068	0,568	0,610	0,820	0,402	0,354	0,199	0,284	0,274	0,634	0,011

Değişkenlerin anlamlılık düzeyleri: †: p<0.1
*: p <0.01

‡: p<0.05
**: p<0.005

Tablo 3'ün ilk bölümünde, her bir bağımlı değişken ile oluşturulan on bir adet modele ilişkin Model χ^2 istatistiği, Hosmer-Lemeshow test sonucu, başlangıç ve genel modellerin doğru sınıflandırma yüzdeleri, -2LL (log likelihood) değeri ve sözde belirlilik katsayılarına (Cox ve Snell, Nagelkerke ve McFadden R^2) ilişkin değerler yer almaktadır. Bu değerler incelendiğinde, model 1'in Hosmer-Lemeshov test sonucunun %5, model 4 ve model 7'nin ise %10 anlamlılık düzeyinde, anlamlı olduğu görülmektedir. Öte yandan, Model χ^2 değerlerine göre tüm modeller anlamlıdır. Ayrıca, modellerin doğru sınıflandırma yüzdeleri, ilk sınıflandırma yüzdelerinden yüksektir. Sözde belirlilik katsayı değerleri ise genellikle 0.10-0.20 aralığında yer almaktadır. Bağımsız değişkenlere ilişkin katsayıların anlamlılıkları ise Tablo 3'te 0.1, 0.5, 0.01 ve 0.005 düzeyleri için verilmiştir. Bununla birlikte model 1- model 11 kapsamında, en az %5 anlamlılık düzeyinde anlamlı katsayılar, izleyen kısımda yorumlanacaktır.

Tablo 3'te yer alan sonuçları Model 1 kapsamında incelediğimizde, kişilerarası güven üzerinde anlamlı etkiye sahip değişkenlerden rekabetin kötü olduğu yönündeki algıda bir birimlik artış, kişilerarası güveni %5,3 [$100 \cdot (1 - 0,947)$] azaltmaktadır. Dolayısıyla, rekabetin olmadığı ya da az olduğu toplumlarda özel sektör ve serbest piyasa anlayışı gelişmediğinden dolayı kamu sektörü daha fazla ağırlığını hissettirmektedir. Bununla birlikte, tam rekabetçi piyasa anlayışında sorunlar oluştuğundan, özel sektör temelli rekabet anlayışı sekteye uğramaktadır. Bu yüzden, kişilerarası güven düzeyi düşük olan toplumlarda özel sektöre bağlı tam rekabete dayalı piyasa koşulları, esnek ve üretken olmak yerine formel ve aşırı bürokrasiye yöneliktir. Ayrıca, buna bağlı olarak sosyal sermayenin (Putnam, 1993; Fukuyama, 1995) gelişim düzeyi de olumsuz etkilenmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'de kişilerarası güven düzeyinin artması, şüphencilik azaltılması ve güven duygusunun gelişmesi beraberinde bürokratik katı kuralcılığın azalmasına etki edebilir. Öte yandan, güvenin ekonomi üzerine etkisi olduğuna ilişkin literatürde yer alan çalışmalarda, kişisel gelir ile kamu yönetimine güven ilişkisi ülkeden ülkeye değişkenlik göstermektedir. Bununla birlikte, Türkiye'yi konu alan çalışmalarda ise kişisel gelir arttıkça kamu yönetimine veya hükümete güvenin azalma olasılığı daha fazla artmaktadır (Esmer, 1999; Akgün, 2001).

Yolsuzluğun yokluğu yönündeki algıda bir birimlik artış ise kişilerarası güveni %7,3 [$(1,073 - 1) \cdot 100$] veya 1,073 kat artırmaktadır. Bu bağlamda, yolsuzluğun düşük olduğu toplumlarda, kişilerarası güven düzeyinin daha yüksek olması literatürle uyumlu bir sonuçtur (Rothstein ve Stolle, 2008; Uslaner, 2008). Ayrıca, yolsuzluk sorunu olmayan ülkelerde demokrasi ve devletin kurumsal yapısı daha fazla işler düzeydedir (Rothstein ve Stolle, 2008). Bununla birlikte, etik davranışlarda olumsuz davranışları kabullenme tutumundaki bir birimlik artış 1,31 kat, kentte yaşayanlarda kırsalda yaşayanlara göre 1,47 kat ve memnuniyet ve mutluluk yaşam do-

yumu algısındaki bir birimlik artış 1,08 kat daha fazla kişilerarası güvenin görülme olasılığını artırmaktadır. Genel itibariyle, memnun ve mutlu bireylerin başka kişilere karşı daha fazla güven duyma içinde olmaları doğal bir sonuçtur.

Kolluk kuvvetlerine güven bağlamında sonuçları incelediğimizde rekabette ve yolsuzluk açısından bir birimlik olumsuz algı artışı sırasıyla %8,4 ve %7,8 güveni düşürmektedir. Dolayısıyla, bu sonuç rekabet kaybı ve yolsuzluk artışı algısının güveni düşürdüğü sonucunu teyit etmektedir (Putnam, 1993; Fukuyama, 1995; Rothstein ve Stolle, 2008; Uslaner, 2008). Kişilerin kendini emniyette hissetmeleri ise kolluk kuvvetlerine güveni 1,699 kat artırmaktadır. Ateist bireylere göre dindar bireyler 11,96 kat, dine inanan, fakat dindar olmayan bireyler ise 7,471 kat daha fazla kolluk kuvvetlerine güvenmektedir. Dine inanan ve dindar bireylerin güven eğilimlerinin daha yüksek olması literatürle uyumlu bir sonuçtur (Newton ve Norris, 2000; Akgün, 2001). İşçi sınıfı geliri olanlar 3,355 kat ve alt sınıf geliri olanlar ise 3,084 kat üst sınıf gelire sahip olanlardan daha fazla kolluk kuvvetlerine güvenmektedir. Post-materyalizm indeksiindeki bir birimlik artış %32,9 kolluk kuvvetlerine güveni azaltmaktadır. Dolayısıyla, gelir düzeyi arttıkça kamu kurumlarına (kolluk kuvvetlerine) güven düzeyinin daha fazla düşme eğilimi göstermesi, literatürle uyumlu bir sonuçtur (Esmer, 1999; Akgün, 2001). Öte yandan, kamu kurumlarının görev alanları ve sağladıkları kamu hizmetleri de güvene etki etmektedir (Christensen ve Lægred, 2005). Bu bağlamda, kolluk kuvvetlerine vatandaşların daha fazla güvenmeleri veya güvenmemeleri, kolluk kuvvetlerinin sağladığı kamu hizmetiyle de birebir ilişkilidir.

Model 3'te Basına-Medyaya güven üzerinde anlamlı etkiye sahip değişkenler incelenmiştir. Sonuçlar basına-medya güvenme olasılığının, yolsuzluk arttıkça %10,26 azaldığını, çocuk sayısı arttıkça %9,5 azaldığını göstermektedir. Buna ek olarak basına-medya güvenme olasılığı, meslek-iş sahibi olanlarda olmayanlara göre %25,79 daha azdır. Post-materyalist indeks değerindeki bir birimlik artış da basına-medya güvenin görülme olasılığını %12,33 azaltmaktadır. Öte yandan, kentte yaşama, etik konusunda olumsuz tutumları kabul etme eğilimi ve yaş arttıkça basına-medya güvenin görülme olasılığı artmaktadır. Söz konusu sonuçlar ışığında, yolsuzluk algısının genel olarak güveni olumsuz etkilemesi tabii bir sonuçtur (Rothstein ve Stolle, 2008; Uslaner, 2008). Bununla birlikte, meslek-iş sahibi olanlar, eğitim düzeyi yüksek olanlar ve maddi durumu elverişli bireylerin genel itibariyle kamu kurumları, medya ve başka herhangi bir mesele hakkında eleştirel düşünme, sorgulama ve güvenmeme düzeyleri daha yüksektir (Ertan vd., 2019). Bu yüzden, söz konusu sonuçta literatürle uyum göstermektedir.

STK'lara güvenin görülme olasılığı, bireylerin mutlu (%25,4 veya 1,254 kat), etik davranışlarda olumsuz tutumları kabullenme (%12,6 veya

1,126 kat) ve kentte yaşıyor olmaları (%25,6 veya 1,256 kat) halinde daha yüksektir. Kentte yaşayan ve mutlu bireylerin STK'lara daha fazla güven duymaları ve onlarla iş birliği içinde olmaları doğal bir sonuçtur. Diğer taraftan, rekabete yönelik olumsuz algıdaki bir birimlik artış %9,33 ve çocuk sayısındaki her bir artış %9 düzeyinde STK'lara güvenin görülme olasılığını düşürmektedir. Erkeklerde, kadınlara göre STK'lara güvenme olasılığı %18,41 daha azdır. Ayrıca STK'lara güvenin görülme olasılığı, üst gelir grubundakilere göre; orta-üst gelir grubunda %56,52 ve orta-alt gelir grubunda %62,25 daha düşüktür. Bununla birlikte, STK'lar genel itibarıyla hükümet ve kamu yönetimine karşı üçüncü sektörü temsil eden ve yönetim anlayışında bir paydaş olarak kabul edilen kurumlardır. Bir ülkede, STK'lar ne ölçüde gelişmişse demokrasi ve kurumsallaşma da o ölçüde gerçekleşmiştir. Dolayısıyla, maddi durumu elverişli veya üst gelir grubundaki bireylerin devlete karşı STK'larla iş birliği yapmaları ve onlara güven duymaları doğaldır.

Model 5 kapsamında elde edilen sonuçlar, bireylerde yargıya güvenin görülme olasılığının güvende hissetme (1,73 kat), ateist olmaya göre dindar olma (12,10 kat) veya dindar olmasa da dine inanma (7,07 kat) ve yaşam doyumu arttıkça (1 birimlik artış 1,148 kat arttırmakta) yükseldiğini göstermektedir. Bu bulgulardan da anlaşılacağı üzere, ateistlere göre dindar olanlar ve dine inan bireylerin kamu kurumlarına güven duyma düzeyleri daha yüksektir (Newton ve Norris, 2000; Akgün, 2001). Bu yüzden, söz konusu sonuç literatürle uyumludur. Öte yandan yargıya güvenin görülme olasılığı, bireylerin evli olmaması halinde %27,82; rekabet hakkında olumsuz tutumları arttıkça %6,06; yolsuzluğu görme sıklığı arttıkça %12,82 ve bir birimlik post-materyalist indeks değeri artışı halinde %24,09 azalmaktadır. Dolayısıyla, yolsuzluk algısının ve gelişmişlik düzeyinin artması kamu kurumlarına güveni azaltmıştır (Rothstein ve Stolle, 2008; Uslaner, 2008; Ertan vd., 2019).

Hükümete güvenin görünme olasılığı, yolsuzluğu görme sıklığı arttıkça %15,56; meslek-iş sahibi olma durumunda %40,18 ve bir birimlik post-materyalist indeks değeri artışı halinde %35,67 oranında daha düşüktür. Bireylerin kendini güvende hissetmesi 1,31 kat; ateistliğe göre dindar olma halinde 10,59 kat veya dindar değil ama dine inanma durumunda 4,28 kat; erkeklerde kadınlara göre 1,24 kat; etik davranışlarda olumsuz davranışları kabullenme tutumundaki bir birimlik artışta 1,15 kat; çocuk sayısındaki bir artış halinde 1,11 kat ve eğitimsizlere göre orta öğrenimi tamamlayanlarda 1,51 kat hükümete güvenin görülme olasılığını arttırmaktadır. Bu bağlamda, dine inanmamanın, yolsuzluk algısının ve post-materyalist indekse bağlı gelişmişlik düzeyinin artması kamu kurumlarına güveni azaltmaktadır (Newton ve Norris, 2000; Akgün, 2001; Rothstein ve Stolle, 2008; Uslaner, 2008; Ertan vd., 2019).

Siyasal partilere güvenin incelendiği model 7’de, yolsuzluk algısı arttıkça %8,62 ve post-materyalist indeks değeri bir birim yükseldiğinde %22,08 oranında bireylerin siyasi partilere güvenme olasılığı azalmaktadır. Bu bağlamda, literatürle uyumlu olarak yolsuzluk algısının ve gelişmişlik düzeyinin artması kamu kurumlarına güveni azaltmıştır (Rothstein ve Stolle, 2008; Uslander, 2008; Ertan vd., 2019). Öte yandan bireylerin siyasi partilere güvenme olasılığı, ateist bireylere göre dindar olanlarda 2,15 kat veya bir dine inanan ama dindar olmayanlarda 1,38 kat; etik davranışlarda olumsuz davranışları kabullenme tutumundaki bir birimlik artışta 1,14 kat; lisansüstü eğitime sahip olanlarda eğitimsizlere göre 1,16 kat; kentte yaşayanlarda kırsaldakilere göre 1,26 kat ve yaşam doyumu algısındaki bir birimlik artışta 1,11 kat daha fazladır. Dolayısıyla, literatürle uyumlu olarak ateistlere göre dindar olanlar ve dine inan bireylerin kamu kurumlarına güven duyma düzeyleri daha yüksektir (Newton ve Norris, 2000; Akgün, 2001). Öte yandan, eğitim düzeyi iyi olanlar ve kentlerde yaşayan kesimin siyasi partilere güvenme olasılığının üst düzeyde olması literatürle uyumlu bir sonuç değildir.

Bireylerin meclise güvenme olasılığı; ateistliğe göre dindar olma halinde 7,14 kat veya dindar değil ama dine inanma durumunda 5,04 kat, etik davranışlarda olumsuz davranışları kabullenme tutumundaki bir birimlik artışta 1,18 kat, eğitimsiz bireylere göre orta öğretim mezunlarında 1,5 kat ve yaşam doyumu algısındaki bir birimlik artışta 1,15 kat fazlalaşmaktadır. Bu bağlamda, literatürle uyumlu olarak dindar olanlar ve dine inan bireylerin kamu kurumlarına güven duyma düzeyleri daha yüksektir (Newton ve Norris, 2000; Akgün, 2001). Öte yandan, bireylerin rekabet hakkında olumsuz tutumları arttıkça %8,06; yolsuzluğun varlığı yönündeki algısı arttıkça %13,58 ve post-materyalist tutumları arttıkça %30,02 oranında meclise güvenlerinin gözlenme olasılığı düşmektedir. Dolayısıyla, yolsuzluk algısının ve gelişmişlik düzeyinin artması kamu kurumlarına güveni azaltmıştır (Rothstein ve Stolle, 2008; Uslander, 2008; Ertan vd., 2019). Bununla birlikte, bireylerde rekabet algısının düşmesi ve buna bağlı olarak güveninde azalması literatürle uyumlu bir sonuçtur (Putnam, 1993; Fukuyama, 1995).

Kamu görevlilerine ve hizmetlerine güvenin görülme olasılığı, bireylerin yolsuzluk algısı bir birim artarken %13,54; post-materyalist tutumları artarken %20,76 ve evli olanlarda evli olmayanlara göre %21,07 daha azdır. Bu kapsamda, yolsuzluk algısının ve gelişmişlik düzeyinin artması kamu kurumlarına güveni azaltmıştır (Rothstein ve Stolle, 2008; Uslander, 2008; Ertan vd., 2019). Öte yandan, bireyler mali açıdan memnun ise 1,09 kat, ateist bireylere göre dindar olanlar bireylerde 7,75 kat veya bir dine inanan ama dindar olmayanlar bireylerde 3,94 kat ve yaşam doyumu algısı bir birim artması halinde 1,12 kat daha fazla kamu görevlilerine güvenin görülme olasılığı artmaktadır. Yine benzer bir şekilde, bireylerin refah

seviyelerinin-gelişmişlik düzeylerinin artması kamu kurumlarına (kamu görevlilerine ve hizmetlerine) güveni azaltmıştır (Esmer, 1999; Akgün, 2001). Bunun yanında, dindar olanlar ve dine inan bireylerin kamu görevlilerine ve hizmetlerine (kamu yönetimine) güven duyma düzeylerinin daha yüksek olması da literatürle uyumlu bir sonuçtur (Newton ve Norris, 2000; Akgün, 2001).

Bireylerin kendini güvende hissetmesi 1,53 kat, ateist bireylere göre dindar olanlarda 2,67 kat, çocuk sayısı artışı durumunda 1,09 kat, üst gelir grubundakilere göre orta-üst gelirlilerde 3,31 kat, orta-alt gelirlilerde 3,74 kat, işçi sınıfındakilerde 6,08 kat ve alt gelirlilerde 5,07 kat, yaşam doyumu algısının bir birimlik artışı halinde ise 1,14 kat daha fazla seçim sistemine güvenin görülme olasılığı bulunmaktadır. Bu bağlamda, dindar olanlar ve dine inan bireylerin seçim sistemine daha fazla güvenmeleri literatürle uyumlu bir sonuçtur (Newton ve Norris, 2000; Akgün, 2001). Ayrıca, gelir veya refah seviyesi azaldığında güven düzeyinin yükselmesi de daha önceki çalışmalarda gerçekleşen bir sonuçtur (Esmer, 1999; Akgün, 2001). Öte yandan, bireylerin rekabet hakkında olumsuz tutumları arttıkça %7,48; yolsuzluk algısı bir birim artarken %19,31; post-materyalist tutumları artarken %36,28 oranında siyasi seçim sistemine güvenlerinin görülme olasılığı azalmaktadır. Bu veriler ışığında, yolsuzluk algısının artması kamu kurumlarına güveni azaltmıştır (Rothstein ve Stolle, 2008; Uslaner, 2008). Bunun yanında, bireylerde rekabetle ilgili olumsuz tutumların artması, kamu yönetimine güveni olumsuz yönde etkilemiştir (Putnam, 1993; Fukuyama, 1995).

Uluslararası kuruluşlara güvenin incelendiği Model 11’de sonuçlar bireylerin çocuk sayısı arttıkça %16,76 ve meslek-iş sahibi olanlarda olmayanlara göre %30,12 oranında güvenlerinin görülme olasılığının düştüğünü göstermektedir. Diğer taraftan, bireylerin uluslararası kuruluşlara güvenmelerinin görülme olasılığı; mutlu olanlarda 1,61 kat, mali açıdan memnun olanlarda 1,1 kat, evli olanlara 1,38 kat ve kentte yaşayanlarda 1,94 kat daha yüksektir.

Bu çalışmada, nicel yöntemler kapsamında gerçekleşen analiz sonuçlarına göre bireylerin sosyo-demografik özelliklerinden; yaş, cinsiyet, çocuk sayısı, medeni hal ve meslek gibi bağımsız değişkenlerin güven ve kamu yönetimine güven üzerinde anlamlı ve sürdürülebilir bir etkisi olmadığı tespit edilmiştir. Öte yandan, literatürle uyumlu olarak bu çalışmada, kamu yönetiminde güven üzerinde anlamlı bir etkiye sahip değişkenler aşağıda ifade edilmektedir:

➤ Bireylerin dindar olma ve dine inanma düzeylerinin artması kamu kurumlarına güvenin artmasına sebep olmuştur.

- Bireylerin gelir düzeyleri arttıkça, kamu kurumlarına güven düzeyinde de azalma meydana gelmiştir.
- Bireylerde yolsuzluk algısının artması kamu kurumlarına güveni azaltmıştır.
- Bireylerde rekabetle ilgili olumsuz tutumların artması, kamu yönetimine güveni azaltmıştır. Diğer bir ifadeyle, bireylerde rekabet algısının düşmesi beraberinde kamu yönetimine güven düzeyinin düşmesine yol açmıştır.
- Bireylerin post-materyalist indekse bağlı gelişmişlik düzeylerinin artması kamu yönetimine güveni azaltmıştır.

Araştırma bulguları ve yorumları genel olarak değerlendirildiğinde, genel itibarıyla Türkiye’de kamu kurumlarına güvenle ilgili veriler ışığında vatandaşların kamu yönetimine veya kurumlarına güven düzeyleri yüksektir. Söz konusu sonuç, geleneksel olarak geçmiş çalışmalarla uyum göstermektedir. Öte yandan, ekonomik krizlerin etkilediği 1990’lı yıllardaki koalisyon dönemlerde söz konusu güven düzeyinin düşük olduğu gözlemlenmiştir (Esmer, 1999; Akgün, 2001). Ayrıca, inançsız olanlara karşı dindar olanlar ve dine inananlar daha fazla kamu yönetimine güven duymaktadır. Ortaya çıkan sonuç, literatürde yer alan önceki çalışmalarla uyum göstermektedir (Newton ve Norris, 2000; Akgün, 2001). Bu bağlamda, dine verilen önem ile kurumsal güven ya da kamuya duyulan güven arasında anlamlı bir ilişki olduğu teyit edilmiştir. Bununla birlikte, bireylerin yaşam doyumu algısı veya mali memnuniyet (refah) durumu arttığında güven duymalarının artması literatürle uyumlu bir sonuçtur (Esmer, 1999; Akgün, 2001). Ayrıca, yolsuzluk algısı (Rothstein ve Stolle, 2008; Uslaner, 2008) ve rekabet kaybı (Putnam, 1993; Fukuyama, 1995) da kamu yönetimine güven üzerinde negatif bir etki ortaya çıkarmaktadır.

6. Sonuç ve Öneriler

Toplumsal yaşamın içinde güven ilişkisinin önemli bir yeri bulunmaktadır. Güven hem kişilerarası ilişkilerde hem de sosyal ve siyasal açıdan önemli bir unsur olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte, güven kavramı çeşitli perspektiflerden ele alındığından dolayı tek ve genel bir tanımı bulunmamaktadır. Buna ek olarak, güven olgusu pek çok bilim dalında araştırmalara ve tartışmalara konu olmuştur. Söz konusu durumun ortaya çıkması, güven kavramının hem kişilerarası (toplumsal) hem de kurumlar arası (yönetimsel ya da kurumsal) ilişkiler açısından önemli ve zorunlu bir etken olduğunu göstermektedir. Kamu yönetimi açısından kamusal hizmetlerinde etkinlik, verimlilik, etkililik, şeffaflık ve performans gibi vatandaş taleplerinin ve beklentilerinin karşılanması gibi kıstaslar vatandaşların kamu kurumlarına duydukları güven üzerine etki etmektedir. Bununla birlikte, kamu kurumlarının şahsi menfaat yerine kamu yararını gözetmesi,

katılımcı demokrasi ve yönetim temelli karar alma ve uygulama süreçlerini benimsemeleri, vatandaşların gereksinimlerini, isteklerini ve beklentilerini karşılama, açıklık, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerinin uygulanabilmesi kamu kurumlarına ve devlete olan güvenin artmasına sebep olacağı öngörülmektedir. Öte yandan, söz konusu performans kriterlerinin her zaman kamu güvenini net ve doğrusal bir şekilde arttıracığına dair bir kesinlik söz konusu değildir. Çünkü güven olgusu yalnızca tek boyutlu (performans vb.) ele alınacak bir husus değildir. Ayrıca, tüm bu kurumsal performans etkilerinin yanında siyasal, toplumsal ve kültürel farklı özelliklerde güvene tesir etmektedir. Bu bağlamda, esasen vatandaşlar kamu kurumlarının yürüttüğü hizmetleri beğenseler bile kamu yönetimine güven duymayabilirler. Dolayısıyla, güven ve kamu yönetime güven birden fazla ölçütü olan çok yönlü bir konudur.

Bu çalışmada, araştırmaya konu olan ülkeler arasında vatandaşların kamu yönetimi ile ilgili tutumlarında herhangi bir farklılık olup olmadığı tespit edilerek nicel yöntemlerle söz konusu ülkeler ile Türkiye analiz edilmiştir. Ayrıca, çok kriterli karar verme yöntemleri (COPRAS ve ARAT) ve lojistik regresyon yöntemi kullanılarak kamu yönetimine etki eden belirleyiciler araştırılmıştır. Çalışma kapsamında kişilerarası güven ve kamu yönetiminde güvenle ilgili güncel DDA ve ADA verilerinin nicel yöntem aracılığıyla elde edilen uygulama sonuçları ve bulgular şunlardır;

- Türkiye’de kamu yönetimine güvenin belirleyicisi olarak dindar olma ve dine inanmanın olumlu bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.
- Öte yandan rekabet kaybı, yolsuzluğun artışı, gelir düzeyi artışı ve post-materyalist indekse bağlı gelişmişlik düzeyinin artışı kamu yönetimine güven üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olmuştur.
- Bununla birlikte, Türkiye’de güven ve kamu yönetiminde güven ile ilgili analiz sonuçlarına ilişkin, birey düzeyinde analizler demografik değişkenler açısından gelir düzeyi ve gelişmişlik düzeyi açısından anlamlyken yaş, cinsiyet, çocuk sayısı, medeni hal ve meslek gibi değişkenler ise çoğunlukla anlamlı değildir.

Bu çalışmada, çok kriterli karar verme yöntemlerinden ARAT ve COPRAS kullanılarak Türkiye’nin siyasi kurumlara veya kamu yönetimine güven sıralaması elde edilmiştir. Bu kapsamda, Türkiye söz konusu ülkeler içinde en yüksek kamu yönetiminde güvene sahip 14. ülke konumundadır. Sonuç olarak, Türkiye’de vatandaşların genel itibariyle kamu yönetimine güven algılarının olumlu olması meşruiyet ve istikrarı artırıcı bir etkidir. Öte yandan, geçmiş dönem değerler araştırma sonuçları da göz önünde bulundurulduğunda halen kişilerarası güven düzeyi düşük seyretmektedir. Bu bağlamda, sosyal sermaye ve ekonomik gelişmişliğe katkı sağlayan ve toplum nezdinde kişilerarası güven düzeyini artırıcı uzlaş ve

hoşgörü uygulamalarının artmasında fayda bulunmaktadır.

Türkiye örneğinde, lojistik regresyon aracılığıyla gerçekleştirilen kamu yönetimine güvenle ilgili istatistiki sonuçlar da genel itibariyle Türk halkının kamu kurumlarına ve hükümete güven düzeyinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçiş sürecinde gerçekleştirilen ve çalışmada kullanılan DDA'nın 2018 yılı Türkiye verileri, Türkiye'de Başkanlık sistemine vatandaşların siyasal açıdan güven duyduklarını tespit etmiştir. Öte yandan, 2018 yılı sonrasında Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin kamusal işleyişte hiyerarşik tip koordinasyon mekanizmalarının artmasına bağlı olarak yönetim süreçlerinin aksattığına dair değerlendirmeler bulunmaktadır (Gündoğdu, 2020). Ayrıca, Türkiye'de yeni tip korona virüsün (COVID 19'un) yol açtığı başta ekonomik anlamdaki sıkıntıların vatandaşlar nezdinde kamu yönetimine güveni olumsuz etkilediğine dair izlenimler oluşmuştur. Bununla birlikte, gelecek çalışmalarda daha kapsamlı bir anket çalışması ile Türkiye'de Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin ve yeni tip korona virüs salgınının kişilerarası ve kurumsal güven açısından sonuçlarının irdelenmesinde fayda bulunmaktadır.

Sonuç olarak, kamu yönetiminde güven sorunun temelinde vatandaşların kamu kurumlarına veya devlete yönelik olumsuz algıları önemli rol oynamaktadır. Bununla birlikte, kamu yönetimi ve vatandaş ilişkisinde karşılıklı güven ortamının olmadığı durumlarda meşruiyet kaybı, hak ve özgürlüklerin kaybı, kırtasiyecilik, yolsuzluk, yozlaşma ve istikrarsızlıklar gibi birtakım sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, kamu yönetiminde güven tesis edilebilmesi için kamu kurumları aldıkları kararlarda, ortaya koydukları politikalarda ve yürüttükleri hizmetlerde vatandaşların beklentilerine cevap vermeleri önem arz etmektedir. Katılımcı demokrasi, yönetim, koordinasyon, vatandaş odaklı ve kaliteli kamu hizmet sunumu (vatandaşın sunulan kamu hizmetinden memnun kalması), performans ve rekabet sisteminin uygulanabilirliği gibi reformlar vatandaşın kamu yönetimine bakış açısı ve algısı üzerinde olumlu etki sağlayarak toplum nezdinde güven olgusunun ve meşruiyetin artmasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca, güven kaybına dayalı meşruiyet sorunun çözümünde, vatandaşların yönetime katılım göstermelerine yönelik mekanizmaların arttırılmasını sağlayan katılımcı demokrasi, çok düzlemli yönetim ve müzakereci demokrasi anlayışına yönelik uygulamaların hayata geçirilmesi önerilebilir (Gündoğdu, 2017; Gündoğdu, 2019). Bu bağlamda, kamu yönetiminde güvenin tesis edilmesinde vatandaşların taleplerinin yerine getirilmesi, sorunlarının çözülmesi kısacası vatandaş odaklı ve katılımcı bir kamu yönetimi anlayışının benimsenmesi çözüm olarak değerlendirilebilir.

Kaynakça

- Akgün, B. (2001). Türkiye'de siyasal güven: Nedenleri ve sonuçları, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 56(4), 1-23.
- Albayrak, A. S. (2006). *Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil yayın dağıtım.
- Almond, G. A., & Verba, S. (1963). *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*, Princeton: Princeton University Press.
- Alpar, R. (2013). *Çok Değişkenli İstatistiksel Yöntemler (4. Baskı)*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Armstrong, E. (2005), *Integrity, Transparency and Accountability in Public Administration: Recent Trends, Regional and International Developments and Emerging Issues*, Economic & Social Affairs, United Nations, New York.
- Ayçin, E. (2019). *Çok Kriterli Karar Verme: Bilgisayar Uygulamalı Çözümler*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aytekin, A., & Tunalı, D. (2017). ÖYP araştırma görevlilerinin yaşam doyumlarının ikili lojistik regresyon analizi ile incelenmesi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 13(1), 247-270.
- Aytekin, A. (2020). *Çok Kriterli Karar Problemine Uzaklık ve Referans Temelli Çözüm Yaklaşımı*, Yayımlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Aytekin, A., & Durucasu, H. (2020). *Çok Kriterli Karar Problemlerine Yönelik Yeni Bir Ölçek: Aralıklı ve Aşamalı Tercih-Önem Ölçeği*, E. Sarıkaya (Ed.) Sosyal ve Beşeri Bilimlerde Teori ve Araştırmalar- Cilt 2 içinde, 453-474, Ankara: Gece Kitaplığı.
- Bachmann, R. (2003). *Trust and Power as Means of Co-Ordinating the Internal Relations of the Organization- a Conceptual Framework*, in B. Nooteboom ve F. Six (Eds.), *Trust Process in Organizations: Emprical Studies of Determinants And The Process of Trust Development*. E. Elgar Publishing. U.S.A. pp. 58-73.
- Barnes, C., & Gill, D. (2000). "Declining Government Performance? Why Citizens Don't Trust Government", Working Paper No. 9, Wellington, New Zealand: State Services Commission.
- Barney, J. B. ve Hansen, M.H. (1994). Trustworthiness as a Source of Competitive Advantage. *Strategic Management Journal*, 15(1), 175-190.
- Bouckaert, G., & Van de Walle, S. (2003). Comparing measures of citizen trust and user satisfaction as indicators of 'good governance': Difficulties in linking trust and satisfaction indicators, *International Review of Administrative Sciences*, 69(3), 329-343.

- Christensen, T., & Læg Reid, P. (2003). *Trust in Government – the Significance of Attitudes Towards Democracy, the Public Sector and Public Sector Reforms*, Stein Rokkan Centre for Social Studies, Bergen University Research Foundation.
- Christensen, T., & Læg Reid, P. (2005). Trust in Government: The Relative Importance of Service Satisfaction, Political Factors, and Demography. *Public Performance & Management Review*, 28(4), 487-511.
- Costa, A.C. (2003). *Understanding the Nature and Antecedents of Trust within Work Teams*. in B. Nooteboom ve F. Six (eds.), *Trust Process in Organizations: Empirical Studies of Determinants and The Process of Trust Development*. E. Elgar Publishing. U.S.A. ss. 105-124.
- Cropanzano, R., & Mitchell, M.S. (2005). Social exchange theory: An interdisciplinary review. *Journal of Management*, 31(6), 1-27.
- O'Connell, A. A. (2006). *Logistic Regression Models For Ordinal Response Variables*. Thousand Oaks, CA ABD: Sage Publications.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyükoztürk, Ş. (2014). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve LISREL Uygulamaları (3. baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Delhey, J., & Newton, K. (2003). Who trusts?: The origins of social trust in seven societies. *European Societies*, 5(2), 93-137.
- Doney P. M., & Cannon, J. P. (1997). An examination of the nature of trust n buyer-seller relationships, *Journal of Marketing*, 61(2): 35-51.
- Easton, D. (1965). *A Systems Analysis of Political Life*. New York: John Wiley & Sons.
- Erdoğan, N. K., Altınırnak, S., Şahin, C., & Karamaşa, Ç. (2020). Analyzing the financial performance of football clubs listed in BIST using entropy based copras methodology. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (63), 39-53.
- Ertan, G., Aytaç, S. E., & Çarkoğlu, A. (2019). Türkiye'de siyasi kurumlara güven: kültürel ve kurumsal açıklamalar ile "kazanan takım" etkisinin rolü, *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 37(1), 65-88.
- Esmey, Y. (1999). *Devrim, Evrim, Statüko: Türkiye 'de Sosyal, Siyasal, Ekonomik Değerler*, İstanbul: TESEV Yayınları.
- European Values Study (2020). *About EVS*. <https://europeanvaluesstudy.eu/about-evs/> [Erişim tarihi: 27.11.2020].
- Field, A. (2009). *Discovering Statistics Using SPSS (3. baskı)*. ABD: Sage Publications.
- Fukuyama, F. (1995). *Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity*. New York: The Free Press.

- Giddens, A. (1990). *The Consequences of Modernity*. Stanford: Stanford University Press.
- Gündoğdu, H. G. (2017). Meşruiyet sorununun çözümünde çok düzeyli yönetim ve müzakereci demokrasi, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, KAYFOR 14 Özel Sayısı (4), 694-704.
- Gündoğdu, H. G. (2019). *The Importance of the Participatory Democracy and the Multilevel Governance in the Solution of the Problems of Representative Democracy*, in T. U. Uysal ve C. Aldemir (ed.), *Multi-Level Governance in Developing Economies*, 215-239, Hershey PA: IGI Global Publisher.
- Gündoğdu, H. G. (2020). *Türkiye’de Kamu Yönetiminde Koordinasyon*. Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Haerpfher, C., Inglehart, R., Moreno, A., Welzel, C., Kizilova, K., Diez-Medrano J., M. Lagos, P. Norris, E. Ponarin & B. Puranen vd. (eds.). (2020). *World Values Survey: Round Seven – Country-Pooled Datafile*. Madrid, Spain & Vienna, Austria: JD Systems Institute & WVSA Secretariat [Version: <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV7.jsp>].
- Hardin, R. (2002). *Trust and Trustworthiness*. New York: Russell Sage Foundation.
- Hosmer, L.T. (1995). Trust: The connecting link between organizational theory and philosophical ethics. *Academy of Management Review*, 20(2), 379-403.
- Hosmer, D. W., & Lemeshow, S. (2000). *Applied Logistic Regression (2. Baskı)*. New York, ABD: John Wiley & Sons Inc.
- Inglehart, R. (1977). *The Silent Revolution, Changing Values and Political Styles among Western Publics*, Princeton: Princeton University Press.
- Inglehart, R. (1999). *Trust, Well-Being And Democracy*. Mark, E.W. (Ed.), *Democracy and trust*, 88-120. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kleinbaum, D. G., & Klein, M. (2010). *Logistic Regression: A Self-Learning Text (3. baskı)*. New York, ABD: Springer Inc.
- Lewis, J., & Weigert, A. (1985). Trust as a social reality. *Social Forces*, 83, 967-968.
- Menard, S. (1995). *Applied Logistic Regression Analysis (2. Baskı)*. USA: Sage Publications.
- Morgan, R. M., & Hunt, S.D. (1994). The Commitment–Trust Theory of Relationship Marketing. *Journal of Marketing*, 58(3), 20-38.
- Newton, K., & Norris, P. (2000). *Confidence in Public Institutions: Faith, Culture, or Performance?*. S. Pharr & R. Putnam (Ed.). *Disaffected Democracies*, Princeton: Princeton University Press.
- Newton, K. (2001). Trust, social capital, civil society and democracy, *International Political Science Review*, 22(2), 201-214.

- OECD. (2017). *Government at a Glance 2017*, OECD Publishing, Paris, http://dx.doi.org/10.1787/gov_glance-2017-en [Erişim tarihi: 03.11.2020].
- Putnam, R. D. (1993). *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon and Schuster.
- Puusa, A., & Tolvanen, U. (2006). Organizational identity and trust. *Electronic Journal of Business Ethics and Organization Studies*, 11(2), 29-33.
- Rothstein, B., & Stolle, D. (2008). The state and social capital: An institutional theory of generalised trust. *Comparative Politics*, 40(4), 441-479.
- Ruscio, K. P. (1996). Trust, Democracy, and Public Management: A Theoretical Argument. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 6(3), 461-477.
- Sharma, A. (1997). Professional as agent: Knowledge asymmetry in agency exchange. *The Academy of Management Review*. 22(3), 758-798.
- Sims, Harvey. (2001). Public confidence in government and government service delivery, *Canadian Centre for Management Development*, Ottawa.
- Sümbüllüoğlu, K., & Akdağ, B. (2007). *Regresyon Yöntemleri ve Korelasyon Analizi*. Ankara: Hatiboğlu Yayınevi.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2012). *Using Multivariate Statistics (6. Baskı)*. Boston: Pearson Education
- Uslaner, E. M. (1999). *Democracy and Social Capital*. Mark, E.W. (Ed.), in *Democracy and Trust* (pp.121-150). Cambridge: Cambridge University Press.
- Uslaner, E. M. (2003). *Tax Evasion, Trust, and the Strong Arm of the Law*, prepared for the Conference on "Tax Evasion, Trust, and State Capacity," University of St. Gallen, St. Gallen, Switzerland, 17-19 October.
- Uslaner, E. M. (2008). *Corruption, Inequality and the Rule of Law*. New York: Cambridge University Press.
- Van De Walle, S., Kampen, J. K., Bouckaert, G., & Maddens, B. (2002). *Service Delivery Satisfaction and Trust in Government: The Micro-Performance Hypothesis*, Paper presented at ASPA's 63rd National conference, Phoenix.
- Wang, X., & Wan Wart, M. (2007). When Public Participation in Administration Leads to Trust: An Empirical Assessment of Managers' Perceptions, *Public Administration Review*, March/April, 265-278.
- Whitener, E.M., Brodt, S.E., Korsgaard, M.A., & Werner, J.M. (1998). Managers as Initiators of Trust: An Exchange Relationship Frame Work for Understanding Managerial Trustworthy Behavior. *Academy of Management Review*, 23(3), 513-530.

- Williamson, O. E. (1993). Calculativeness, trust and economic organization. *Journal of Law and Economics*, 34(1), 453-502.
- World Values Survey (2020). WVS WAVE 7. <http://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp> [Erişim Tarihi 27.11.2020].
- Yang, K., & Holzer, M. (2006). The performance-trust link: Implications for performance measurement, *Public Administration Review*, 66(1), 114-126.
- Zavadskas, E. K., Kaklauskas, A., & Sarka, V. (1994). The new method of multicriteria complex proportional assessment of projects. *Technological and economic development of economy*, 1(3), 131-139.
- Zavadskas, E. K., Kaklauskas, A., Peldschus, F., & Turskis, Z. (2007). Multi-attribute assessment of road design solutions by using the COPRAS method. *Baltic Journal of Road & Bridge Engineering*, 2(4), 195- 203.

